MINISTERUL DEZVOLTĂRII
ECONOMICE ȘI DIGITALIZĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

USAID
DIN PARTEA POPORULUI
AMERICAN

GHIDUL PRIVIND EXPORTUL ÎN ȚĂRILE

EFTA

ISLANDA

ELVEȚIA

NORVEGIA

LIECHTENSTEIN

CUPRINS

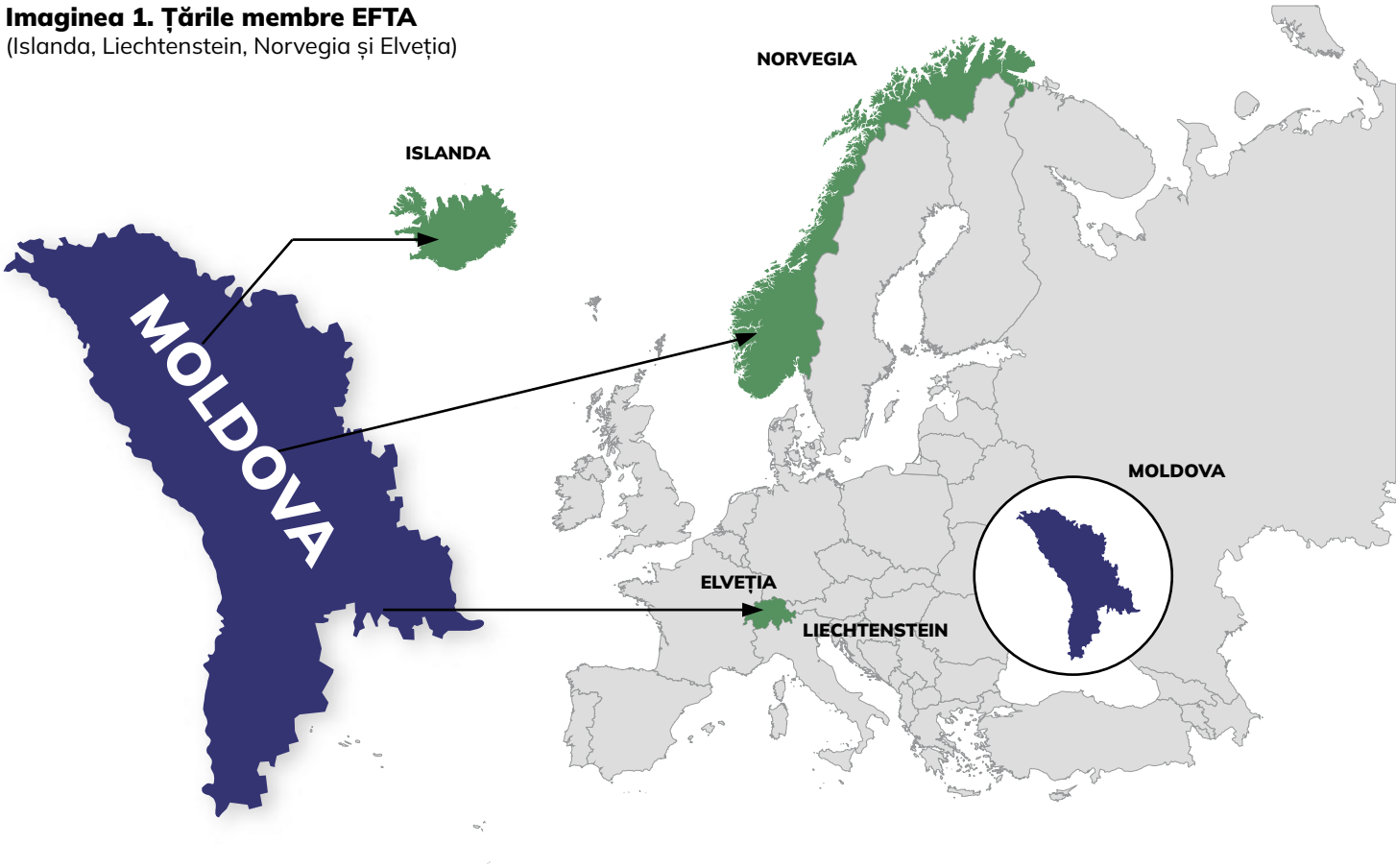
01 **ACRONIME**
02 **Introducere**
06 **Profilurile piețelor EFTA**
10 Islanda
12 Liechtenstein
14 Norvegia
16 Elveția
18 **Informații generale cu privire la exportul pe piețele EFTA**
19 Reguli de acces pe piață
20 Tarife și măsuri netarifare
23 Proceduri și documentația vamală
27 **Afaceri**
27 Identificarea clienților
29 Stabilirea relațiilor cu partenerii de afaceri
30 Comerțul electronic
32 Achizițiile guvernamentale
33 **Informații specifice produselor privind exporturile către piețile EFTA**
34 Produse alimentare și băuturi
35 Reguli de acces pe piață
38 Afaceri
40 **Vin și băuturi spirtoase**
41 Reguli de acces pe piață
43 Afaceri
43 **Alte produse agricole**
45 Reguli de acces e piață
47 Afaceri
48 **Îmbrăcăminte și încălțăminte**
49 Reguli de acces pe piață
51 Afaceri
52 **Alte produse fabricate**
54 Reguli de acces e piață
55 Afaceri
56 **Servicii comerciale**
57 Reguli de acces e piață
58 Afaceri
59 **Imorturile de inputuri din țările EFTA**
63 **ANEXĂ:** Identificarea exporturilor cu potențial înalt
63 **Trendurile comerciale Moldova-EFTA**
65 **Oportunități de diversificare a exporturilor**
66 **Accesul pe piață și prioritățile naționale de dezvoltare**

ACRONIME

AAP	Acordul OMC privind Achizițiile Publice
ALS	Acord de liber schimb
CE	Marcaj care atestă conformitatea produsului cu cerințele aplicabile (acronim pentru Conformité Européenne)
CEN	Comitetul European de Standardizare
CENELEC	Comitetul European pentru Standardizare Electrotehnică
CHF	Franc elveţian
DAU	Document Administrativ Unic
DPI	Drepturile de proprietate intelectuală
DSCI	Document sanitar comun de intrare
EFTA	Asociația Europeană a Liberului Schimb (European Free Trade Association)
ESA	Autoritatea EFTA de Supraveghere
ETSI	Institutul European de Standardizare în Telecomunicații
EUCU	Uniunea Vamală a Uniunii Europene (European Union Customs Union)
FTA	Acordului de liber schimb
CATTS	Acordul General privind Comerțul cu Servicii
CFSI	Inițiativa Globală pentru Siguranța Alimentară
ISK	Coroană islandeză
LVG	Lanțurile Valorice Globale
MISRA	Programul Reforme Instituționale și Structurale din Moldova (Moldova Istitutional and Structural Reforms Activity)
NCMF	Națiunea cea mai favorizată
NOK	Coroană norvegiană
OMC	Organizația Mondială a Comerțului
OMG	Organisme modificate genetic
ONU	Organizația Națiunilor Unite
PEM	Convenția Pan-Euro-Mediterană
PIB	Produsul Intern Brut
PIG	Permise de import general
REACH	Regulamentul privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice
SA	Sistem Armonizat
SED	Schimb Electronic De Date
SEE	Spațiului Economic European
SPS	Măsurile fitosanitare
TBT	Barierele tehnice în calea comerțului
TED	Licitații Electronice Zilnice (UE - Tender Electronic Daily)
TIC	Tehnologii ale Informației și Comunicațiilor
TVA	Taxa pe Valoare Adăugată
TVINN	Sistemul Electronic de Schimb al Declarațiilor Vamale
UE	Uniunea Europeană
USD	Acronim pentru dolar SUA
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
VOEC	Programul "TVA pentru comerțul electronic"

INTRODUCERE

Imaginea 1. Țările membre EFTA
(Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția)

În urma unei declarații comune de cooperare, semnată în noiembrie 2017, și a lansării negocierilor în martie 2021, Republica Moldova a semnat în martie 2023 un Acordul de liber schimb (ALS) cu **Asociația Europeană a Liberului Schimb** (European Free Trade Association - EFTA). Parlamentul Republicii Moldova ratificat acest acord în martie 2024. Complementar dispozițiilor sale legale și orizontale, ALS vizează comerțul cu bunuri și servicii, drepturile de proprietate intelectuală, concurența, achizițiileguvernamentale, comerțul și dezvoltarea durabilă și comerțul electronic. Odată cu intrarea în vigoare, cu îmbunătățirea accesului pe piață al bunurilor și sporirea cooperării economice, prin noul acord comercial ar trebui să crească și schimburile comerciale viitoare.

Înființată în 1960, EFTA este o organizație internațională și o zonă de liber schimb care include Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția. Deși sunt țări de dimensiuni mici, veniturile lor ridicate, proximitatea geografică și sistemele lor de reglementare și de altă natură similare cu cele de pe piețele Uniunii Europene (UE) le fac destinații atractive pentru exporturile moldovenești (Imaginea 1)

EXPORT ÎN 2023

Pieţele ţărilor EFTA s-au dovedit a fi relativ importante pentru exportatorii din Moldova. Exporturile din Moldova pe pieţele EFTA au fost evaluate la

33,3 mil. USD

Elveția
32,2 mil. USD

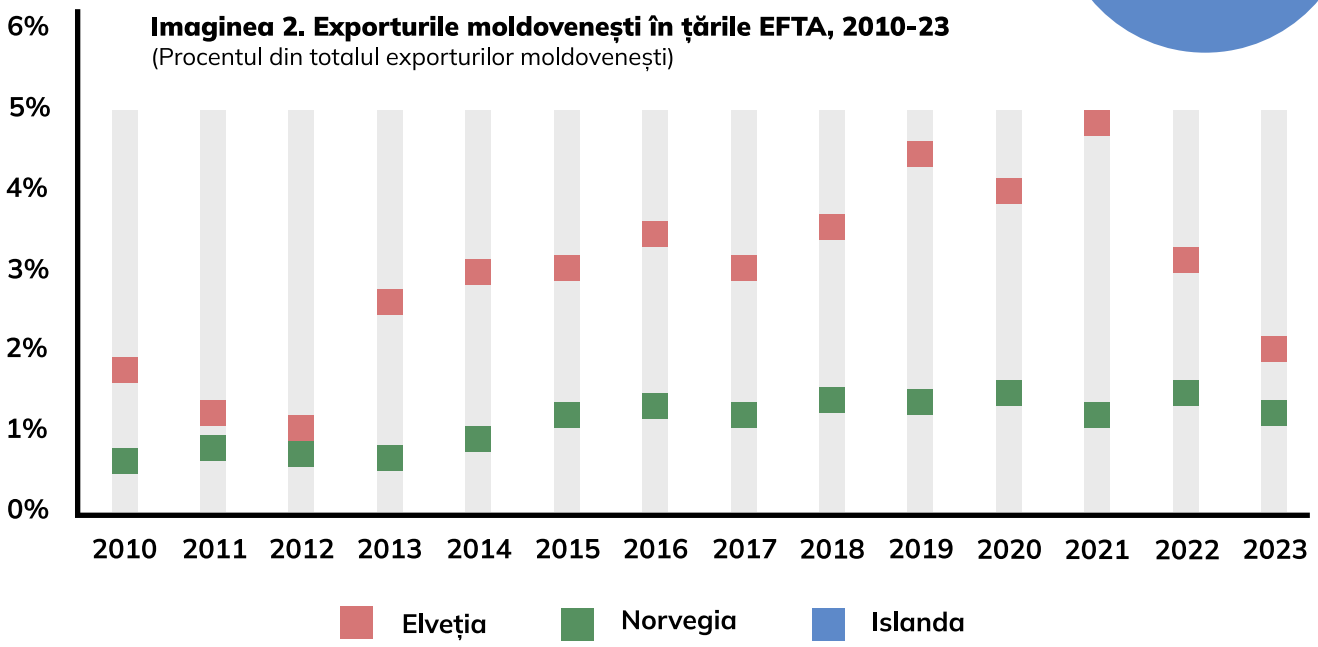
Norvegia
1,1 mil. USD

Islanda
7,81 mii USD

EXORT 2010-2013

Ca procent din totalul exporturilor moldoveneşti pe pieţele internaţionale, exportul în EFTA a început să crească la începutul anilor 2010, datorită creşterii comerţului în special cu Elveţia, - atingând un nivel maxim de 4,9% în ultimele două decenii (2021) (Imaginea 2).
Importanţa acestor pieţe a scăzut apoi în 2022 şi 2023, odată cu scăderea importurilor de cereale moldoveneşti pe piaţa elveţiană şi, mai ales, a produselor reziduale din industria alimentară.

Imaginea 2. Exporturile moldoveneşti în ţările EFTA, 2010-23
(Procentul din totalul exporturilor moldoveneşti)

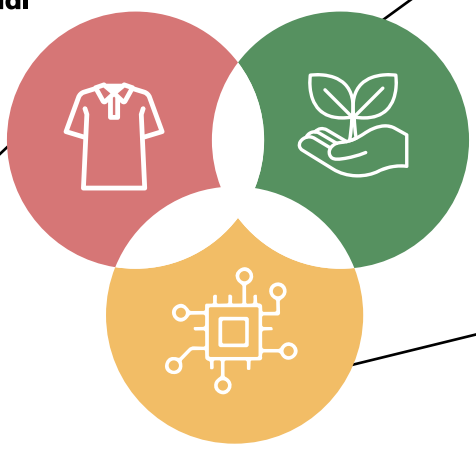

Sursa: *Calculele autorului, folosind baza de date Comtrade a Organizaţiei Naţiunilor Unite (ONU). Organizaţia Naţiunilor Unite. New York. https://comtradeplus.un.org.*

GHIDUL MOLDOVA-EFTA

Ghidul Moldova-EFTA privind exportul de mărfuri este destinat exportatorilor moldoveni, interesați să exploreze oportunitățile de comercializare extern pe care le oferă piețele EFTA. Pentru a fi cât mai util utilizatorilor săi, prezentul ghid pune la dispoziție informații generale despre accesul pe piață și desfășurarea afacerilor pe piețele EFTA, cu accent deosebit pe exporturile moldovenești, care pot avea succes maxim pe piețele EFTA (Tabelul 1). Exporturile cu potențial ridicat au fost identificate prin analiza unei combinații de factori cantitativi și calitativi (a se vedea Anexa I). Pentru a asigura relevanța prezentul ghid pentru o perioadă rezonabilă, autorii au inclus rezumate ale celor mai importante informații, cu link-uri către surse online detaliate (în limba română sau engleză, acolo unde este posibil). Ghidul pune accent pe vânzarea pe piețele EFTA, de aceea nu conține informații introductive despre export în general, cum ar fi considerații importante privind dezvoltarea strategiei de afaceri, finanțarea exporturilor și alte subiecte abordate în alte ghiduri destinate întreprinderilor moldovenești.

Tabelul1. Exporturile cu potențial ridicat pentru Moldova

INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE

- Îmbrăcăminte și încălțăminte
- Alte produse fabricate
  - Materiale plastice
  - Recipiente de sticlă
  - Aparate și componente electrice
  - Piese auto

AGRICULTURĂ

- Produse alimentare și băuturi:
  - Cereale
  - Fructe și produse din fructe
  - Nuci
  - Miere
  - Semințe și ulei de floarea-soarelui
  - Produse de origine animală
- Vin și băuturi spirtoase
- Produse agricole nealimentare

SERVICII

- Servicii comerciale
  - Servicii în domeniul TIC

Prezentul ghid a fost elaborat în cadrul Programului Reforme Instituționale și Structurale în Moldova (MISRA), finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), în parteneriat cu Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării. A fost conceput în urma consultărilor cu agențiile publice și asociațiile din sectorul privat din Moldova, dar și cu aportul unor companii moldovenești, prin intermediul unui scurt sondaj desfășurat online.

UTILIZAREA GHIDULUI

1. Companiile care nu sunt familiarizate cu țările EFTA pot beneficia de prezentările succinte ale Islandei, Liechtensteinului, Norvegiei și Elveției ca piețe, disponibile în secțiunea **„Profilurile piețelor EFTA”**, evidențiind ofertele de aprovizionare a consumatorilor și companiilor din aceste țări.

2. Secțiunea **„Informații generale privind exportul către piețele EFTA”** oferă o prezentare generală a procedurii vamale și a altor aspecte privind accesul pe piață, care se aplică în toate sectoarele, complementar recomandărilor generale și surselor de informații despre promovarea comerțului și dezvoltarea afacerilor, comerțul electronic și oportunitățile de achiziții guvernamentale. De asemenea, prevede considerente unice și diferențe la nivel de țară și între piețele EFTA și UE.

3. Secțiunea **„Informații specifice privind exportul către țările EFTA”** conține detalii suplimentare despre exportul a șase categorii de produse cu potențial ridicat. Include indicatori ai cererii și concurenței, rezumate și link-uri către considerații specifice privind accesul pe piață și contacte de afaceri.

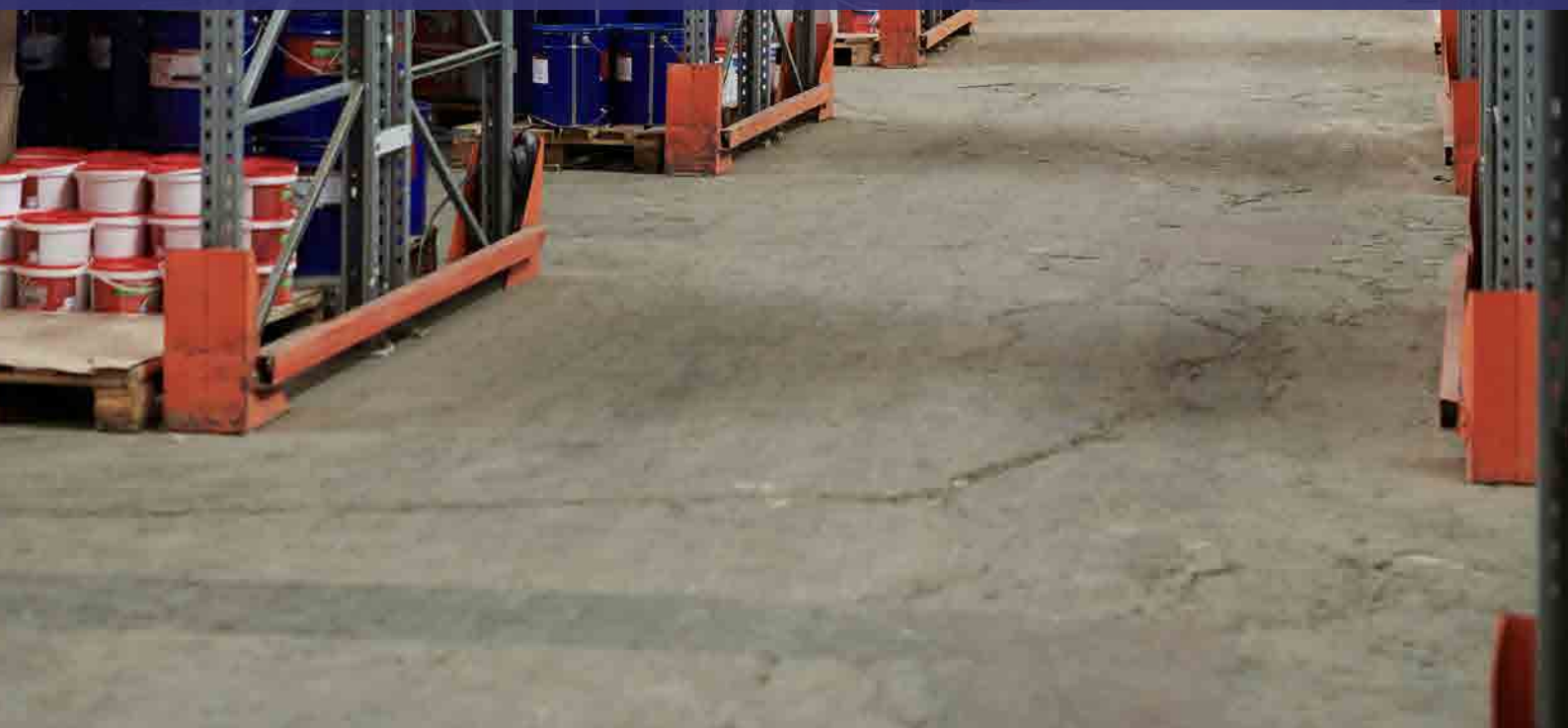
4. Companiile interesate să-și diversifice sau să-și reevalueze lanțurile de aprovizionare pot lua în considerare bunurile intermediare și de capital exportate de țările EFTA vizate de secțiunea **„Importuri de inputuri din țările EFTA”.**

5. Informațiile sumare sunt evidențiate în albastru în tot conținutul ghidului.

6. Toate informațiile referitoare la regulile și procedurile de acces pe piață fac obiectul unor modificări sau rezerve, prin urmare, ar trebui confirmate mai întâi cu funcționari oficiali ai țării relevante, dacă este posibil.

PROFILURILE PIEȚELOR EFTA

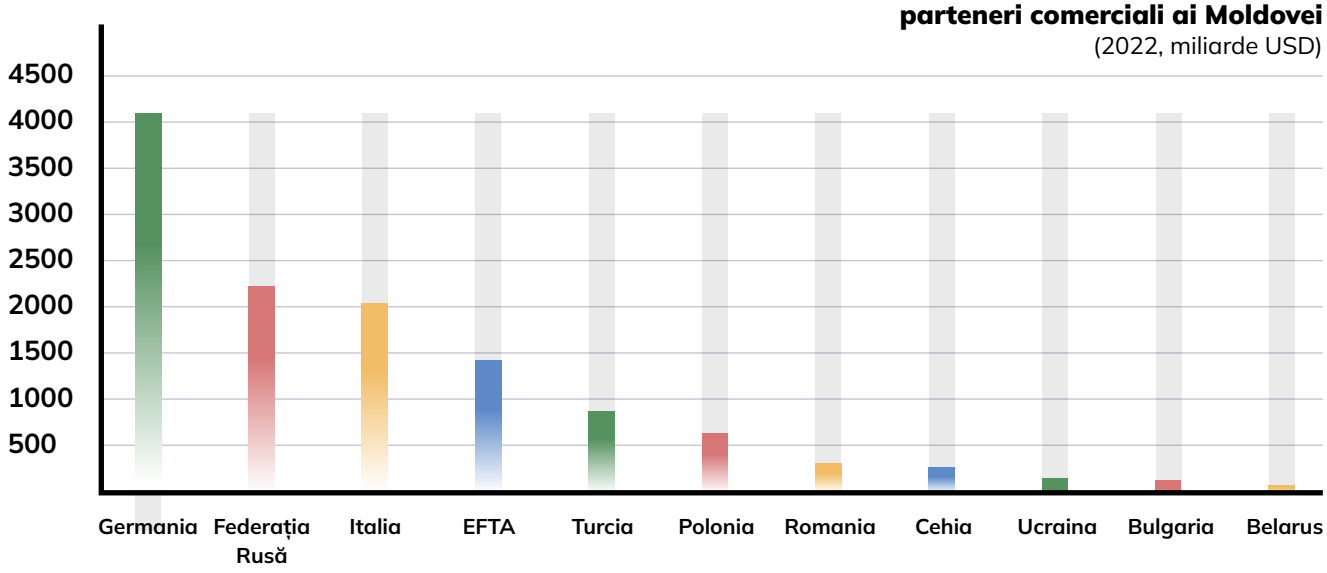

ASPECTE CHEIE

- Piețele EFTA sunt de dimensiuni mici, însă au venituri semnificative în comparație cu piețele de export deja existente ale Moldovei; acestea au consumatori cu venituri ridicate și capacitate de plată, sectoare agricole și de producție avansate și servicii moderne.
- Proximitatea și similitudinile de reglementare între piețele EFTA și UE le fac o țintă atractivă pentru companiile moldovenești, în special pentru cele care au deja experiență în comercializarea de produse pe alte piețe din Europa.

Deși formată din doar patru state membre, EFTA se remarcă prin veniturile sale ridicate și puterea economică considerabilă. Cu o populație totală de aproape 15 milioane de locuitori, regiunea generează un Produs Intern Brut (PIB) de 1,4 trilioane USD, depășind chiar și economiile unor parteneri comerciali majori ai Moldovei (Imaginea 3). Prosperitatea EFTA se reflectă și în nivelul de trai ridicat al locuitorilor săi, cu o proporție semnificativă a populației adulte din Norvegia, Islanda și Elveția câștigând peste 100.000 USD pe an. Datorită veniturilor lor ridicate și cererii semnificative de servicii și bunuri de consum și intermediare, în timp ce importurile de bunuri și servicii au atins 691,6 miliarde USD în 2022, piețele EFTA pot deveni o destinație atractivă pentru export. Acestea sunt puternic implicate în comerțul internațional și sunt strâns integrate cu vecinii lor și alți parteneri (Caseta 1).

Imaginea 3. PIB-ul statelor EFTA și al principalilor parteneri comerciali ai Moldovei
(2022, miliarde USD)

Sursa: *Banca Mondială (n.d.). Indicatorii de Dezvoltare ai Băncii Mondiale. Banca Mondială. Washington, D.C. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#.*

Caseta 1. Poziția EFTA în Europa și integrarea internațională

Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția sunt extrem de integrate la nivel internațional, în special cu restul Europei. Țările EFTA nu sunt membre ale UE sau ale Uniunii Vamale a UE (EUCU), prin care statele membre UE impun un tarif extern comun. Cu toate acestea, trei țări membre EFTA, Islanda, Liechtenstein și Norvegia, sunt și membre ale Spațiului Economic European (SEE), alături de statele membre ale UE. Prin urmare, aceste țări participă la piața unică europeană, permițând astfel libera circulație a mărfurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor, cu unele excepții. De exemplu, toate mărfurile originare din SEE, cu excepția anumitor specii de pești și produse agricole, pot fi comercializate fără taxe vamale pe teritoriul zonei. Elveția a semnat Acordul SEE, însă ratificarea acestuia a fost respinsă de alegători în urma unui referendum. În schimb, a semnat o serie de acorduri sectoriale bilaterale cu Uniunea Europeană. Toate cele patru state membre EFTA fac parte și din spațiul Schengen, în cadrul căruia controalele la frontieră au fost eliminate. De asemenea, participă în cadrul unor organizații europene de standardizare tehnică, cum ar fi Comitetul European de Standardizare (CEN), Comitetul European pentru Standardizare Electrotehnică (CENELEC) și Institutul European de Standardizare în Telecomunicații (ETSI). Moldova este afiliată CEN, iar Institutul de Standardizare din Moldova este observator al ETSI

29 ACORDURI
ÎNCHEIATE PE BAZA EFTA

Pe lângă integrarea economică strânsă cu UE, țările membre EFTA sunt active în dezvoltarea relațiilor comerciale prin acorduri comerciale bilaterale și regionale, inclusiv 29 de acorduri încheiate pe baza EFTA (Tabelul 2). Deoarece EFTA nu este o uniune vamală, statele membre pot să negocieze independent propriile acorduri comerciale. Deși este posibil ca integrarea țărilor EFTA la nivel mondial să ofere posibilități companiilor moldovenești de participare în comerțul și lanțurile valorice globale (LVG) viitoare, accesul preferențial pe piață în temeiul acestor acorduri este supus restricțiilor privind regulile de origine, iar țările EFTA tind să aibă roluri relevante limitate în LVG-uri.

Tabelul 2. Acorduri comerciale ale membrilor EFTA cu parteneri externi

EFTA

- EFTA - Albania
- EFTA - Bosnia și Herțegovina
- EFTA - Canada
- EFTA - America Centrală (Costa Rica și Panama)
- EFTA - Chile
- EFTA - Columbia
- EFTA - Ecuador
- EFTA - Egipt
- EFTA - Georgia
- EFTA - Consiliul de Cooperare al Golfului (CCG)
- EFTA - Hong Kong, China
- EFTA - Indonezia
- EFTA - Israel
- EFTA - Iordania
- EFTA - Republica Coreea
- EFTA - Liban
- EFTA - Mexic
- EFTA - Muntenegru
- EFTA - Maroc
- EFTA - Macedonia de Nord
- EFTA - Palestina
- EFTA - Peru
- EFTA - Filipine
- EFTA - SACU
- EFTA - Serbia
- EFTA - Singapore
- EFTA - Tunisia
- EFTA - Turcia
- EFTA - Ucraina

Islanda

- UE - Islanda
- Spațiul Economic European (SEE)
- Islanda - China
- Islanda - Insulele Feroe
- Regatul Unit - Islanda,
- Liechtenstein și Norvegia

Norvegia

- UE - Norvegia
- Spațiul Economic European (SEE)
- Insulele Feroe - Norvegia
- Regatul Unit - Islanda,
- Liechtenstein și Norvegia

Elveția

- UE - Elveția - Liechtenstein
- Insulele Feroe - Elveția
- Japonia - Elveția
- Elveția - China
- Regatul Unit - Elveția - Liechtenstein

Liechtenstein

- UE - Elveția - Liechtenstein
- Spațiul Economic European (SEE)
- Regatul Unit - Islanda, Liechtenstein și Norvegia
- Regatul Unit - Elveția - Liechtenstein

În același timp, cele patru țări EFTA sunt diferite. În continuare sunt prezentate profilurile Islandei, Liechtenstein, Norvegiei și Elveției, care oferă informații succinte privind dimensiunea lor, sectoarele principale, profilurile de import, datele demografice și tendințele și perspectivele recente. În general, serviciile moderne sunt foarte importante în țările EFTA, deși acestea au și câteva sectoare de producție mari, iar Norvegia este puternic dependentă de producția de petrol și gaze. Pentru acest grup, energia și mașinile se numără printre cele mai importante produse importate. Economiile lor și-au revenit în mare parte după pandemia COVID-19, dar continuă să se confrunte cu provocări, inclusiv cu creșterea semnificativă a prețurilor, mai ales în Islanda și Norvegia. Se preconizează că importurile și cererea vor crește, în general, treptat pe termen mediu.

Islanda

Liechtenstein

Norvegia

Elveția

ISLANDA

Populația:
0,4 mil.

PIB:
25,2 mil. USD

PIB per Capita:
66.961 USD

Valuta:
[1]Coroana islandeză

OPORTUNITĂȚI PROMIȚĂTOARE DE EXPORT

Produsele alimentare de înaltă valoare și de specialitate, cu termen mare de valabilitate și prețuri ridicate, cum ar fi nucile și unele produse din fructe, sunt potrivite pentru a fi exportate în Islanda. Multe dintre aceste produse nu sunt supuse taxelor vamale în temeiul ALS

Islanda importă cantități semnificative de hrană pentru animale, însă exportatorii moldoveni nu beneficiază de tratament preferențial pentru aceste produse în temeiul ALS.

Cererea de echipamente electrice și alte mărfuri fabricate este relativ mare în Islanda. Tarifele normale pentru majoritatea acestor produse sunt egale cu zero, așa că exportatorii moldoveni nu au beneficii suplimentare în cadrul ALS.

11 CHF = 0,129 MDL. la 31.01.2024

ECONOMIA ISLANDEI

Fiind o **economiei orientată spre servicii,** turismul este foarte important pentru Islanda, cu 1,7 milioane de vizitatori internaționali în 2022. Datorită **energiei sale geotermale ieftine,** Islanda este, de asemenea, un **centru de topire a aluminiului energo-intensiv.** Principalele produse exportate de Islanda sunt **aluminiul, fructele de mare, fierul și oțelul, hrana pentru animale și grăsimile animale.**

IMPORT ÎN VALOARE DE 9,8 MLD. USD

Importurile de bunuri și servicii reprezintă o parte relativ mare din cererea totală în Islanda. Consumul gospodăriilor populației este oarecum scăzut în Islanda, în timp ce al sectorului public este relativ mare. Fiind o țară mică, puternic dependentă de comerțul internațional, în 2022, Islanda a importat mărfuri în valoare de 9,8 miliarde USD în special din Norvegia, China, Germania, Statele Unite ale Americii și Țările de Jos. Petrolul și alți combustibili (SA 27), vehicule terestre (SA 87), mașinile și aparatele mecanice (SA 85 și SA 84) și oxidul de aluminiu și alte metale și produse chimice (SA 28) au fost cele mai importante produse de import. Compoziția acestor importuri în termeni de bunuri de consum final și bunuri intermediare este similară cu cea a altor țări europene, la fel ca și ritmul cu care inputurile importate sunt utilizate în producția de bunuri pentru export. Exporturile de metale de bază, alte echipamente de transport și echipamente electrice utilizează la maxim inputurile străine.

Limba islandeză este limba oficială a țării. Limba engleză este studiată obligatoriu în școlile din Islanda, împreună cu daneza, și este vorbită pe scară largă ca a doua limbă. Islanda are o populație puternic urbanizată, majoritatea oamenilor trăind în capitala Reykjavik sau în apropiere. Islanda are o populație relativ tânără pentru o țară cu venituri mari, cu vârsta medie de doar 35,6 ani.

În timp ce Islanda a depășit provocările pandemiei COVID-19 și exporturile au performanțe bune, investițiile în afaceri slăbesc, moderând perspectivele de creștere. Creșterea PIB-ului este de așteptat să se stabilizeze puțin peste 2% în următorii ani, iar importurile să crească începând cu 2024. Prețurile de consum au crescut recent și se estimează că vor continua să crească rapid înainte de a încetini ușor în perioada 2024-2028. Consumul gospodăriilor casnice se așteaptă să continue să scadă pe termen scurt, ca urmare a presiunii descendente asupra salariilor reale. Încrederea consumatorilor a scăzut semnificativ în ultimul timp.

2SA = Sistem Armonizat (Harmonized System)

LIECHTENSTEIN

Populația:
0,04 mil.

PIB:
7,71 mld. USD

PIB per Capita:
197.505 USD

Valuta:
[3]Francul elvețian

OPORTUNITĂȚI PROMIȚĂTOARE DE EXPORT

Deși sectorul de producție importă echipamente electrice și alte componente, exportatorii moldoveni nu beneficiază de tarife preferențiale în temeiul ALS, întrucât tarifele pentru majoritatea acestor produse sunt deja egale cu 0.

Serviciile financiare și alte firme din Liechtenstein sunt surse de cerere pentru TIC și alte servicii comerciale. Este posibil ca furnizorii moldoveni de astfel de servicii să beneficieze de condiții favorabile în temeiul ALS pentru comerțul cu aceste servicii.

Liechtenstein este puternic integrat cu Elveția, țara vecină din vest, cu care împărtășește o uniune vamală și monetară.

31 CHF = 20,516 MDL. la 31.01.2024

ECONOMIA LIECHTENSTEINULUI

Liechtenstein este una dintre cele mai mici țări din Europa și are unul dintre cele mai mari venituri pe cap de locuitor din lume. Fără ieșire la mare, este puternic integrat cu Elveția, vecinul din partea de vest, cu care are o uniune vamală și monetară comună.

Având un sector industrial relativ mare, **sectorul de producție este important, alături de industria farmaceutică și turism.** Printre alte companii mari, Liechtenstein găzduiește **Hilti**, care vinde **produse pentru sectorul construcțiilor** și ale sectoare conexe.

Țara este, de asemenea, gazda unui sector financiar puternic. Anterior, cunoscută drept un paradis fiscal, Liechtenstein a implementat reforme care au crescut transparența și supravegherea reglementară încă de la începutul anilor 2000.

Datorită uniunii vamale și a frontierei deschise cu Elveția, comerțul cu și prin vecinul său mai mare nu este măsurat.. Liechtenstein se bazează, de asemenea, pe mai multe instituții elvețiene care se ocupă de aspectele tehnice ale comerțului. Țara este, totuși, foarte implicată în comerțul internațional. Importurile directe de mărfuri din afara uniunii vamale au atins cifra totală de 2,0 miliarde USD în 2021, din care o mare parte a constituit metale și produse metalice, mașini și echipamente electrice.

Limba germană este limba oficială a țării. Limba engleză este, de asemenea, vorbită de o mare parte a populației. Populația țării este predominant rurală; cel mai mare oraș, Schaan, având o populație de puțin peste șase mii de locuitori.

Se anticipează o creștere mică, dar constantă a PIB-ului economiei Liechtensteinului pe termen scurt, limitată de presiuni externe și de înăsprirea politicii monetare.

NORVEGIA

Populația:
5,5 mil.

PIB:
463,2 mld. USD

PIB per Capita:
84,932 USD

Valuta:
[4]Coroana norvegiană

OPORTUNITĂȚI PROMIȚĂTOARE DE EXPORT

Uleiurile comestibile și semințele oleaginoase, printre alte produse alimentare, sunt solicitate de importatorii acestei țări. Exportatorii moldoveni de astfel de produse beneficiază de tarife reduse în cadrul ALS.

Importurile de vin și băuturi spirtoase pe această piață sunt semnificative. Deși ALS nu oferă beneficii particulare la importul de aceste produse din Moldova, tarifele de import pentru aceste produse deja sunt egale cu 0.

Sectorul agricol importă cantități mari de hrană pentru animale. Exporturile multor dintre aceste produse din Moldova beneficiază de tarife de 0% pe baza ALS.

Importurile de îmbrăcăminte și încălțăminte sunt semnificative, iar țara găzduiește mai multe companii mijlocii care operează lanțuri valorice scurte. Exporturile moldovenești beneficiază de tarife preferențiale în cadrul ALS.

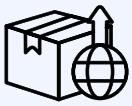
Marele sector industrial al Norvegiei include și o serie de clienți potențiali pentru exporturile moldovenești de servicii TIC și servicii comerciale.

[4]1 NOK = 20,516 MDL la 31.01.24

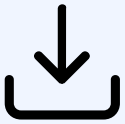
ECONOMIA NORVEGIEI

Economia norvegiană este centrată în mare măsură pe producția de petrol și gaze naturale. Fondul său de petrol este cel mai mare fond suveran din lume. Transportul maritim și construcțiile navale, pescuitul și acvacultura, lemnul și hârtia, mineritul și metalele sunt, de asemenea, sectoare importante pentru Norvegia. Norvegia exportă, în mare parte, petrol și gaze, însă fructele de mare, aluminiul, mașinile și aparatele mecanice sunt, de asemenea, surse relativ importante pentru exporturi. Cele mai mari companii din Norvegia includ companii active în sectorul energetic, precum Equinor, Aker ASA și Aker Solutions ASA.

Consumul gospodăriilor casnice este relativ scăzut în Norvegia, în timp ce consumul și investițiile guvernamentale sunt destul de mari. Norvegia a importat bunuri în valoare totală de 107,3 miliarde USD în 2022. Cei mai mari furnizori de produse importate au fost Suedia, China, Germania, Statele Unite ale Americii și Danemarca.

Cele mai importante produse de import includ vehicule terestre (SA 87); mașini și aparate mecanice (SA 84); petrol, energie electrică și alți combustibili (SA 27); echipamente electronice (SA 85); și produse din fier și oțel (SA 73). Majoritatea acestor importuri sunt bunuri pentru consum final. Exporturile Norvegiei folosesc cantități relativ mici de inputuri străine. Exporturile de vehicule terestre, metale de bază și echipamente electrice sunt responsabile pentru cea mai mare pondere a valorii adăugate externe.

Limba norvegiană este principala limbă de stat. Se consideră că populația cunoaște și limba engleză la un nivel foarte ridicat. Oslo, capitala Norvegiei, este și cel mai mare oraș, urmat de Bergen, Stavanger și Sandnes.

Creșterea economică a Norvegiei a încetinit recent, parțial în contextul înăspririi politicii monetare în fața inflației ridicate. Consumul privat și investițiile au încetinit și ele. Conform estimărilor, PIB va crește câte puțin, dar stabil, în următorii cinci ani, la fel ca și importurile de bunuri și servicii. Inflația a crescut recent și este de așteptat să continue să crească din cauza presiunilor salariale și a monedei mai slabe. Încrederea consumatorilor s-a îmbunătățit în general începând cu sfârșitul anului 2023.

ELVEȚIA

Populația:
8,8 mil.

PIB:
874,2 mld. USD

PIB per Capita:
99,181 USD

Valuta:
[5]Francul elvețian

OPORTUNITĂȚI PROMIȚĂTOARE DE EXPORT

Elveția importă cantități semnificative de alimente și are o cerere deosebit de mare pentru miere și alte produse de origine animală, iar exportatorii moldoveni beneficiază de tarife reduse în temeiul ALS.

Produsele fabricate de consum și imputurile pentru producția elvețiană, cum ar fi echipamentele electrice, sunt la mare cerere. Tarifele pentru majoritatea acestor produse sunt în mod normal de 0%, prin urmare, ALS nu oferă avantaje tarifare specifice Republicii Moldova în acest domeniu.

Serviciile financiare și alte companii elvețiene constituie surse potențiale de cerere pentru servicii TIC și alte servicii comerciale. ALS aduce clarificări și îmbunătățește accesul la piața elvețiană pentru comerțul transfrontalier cu servicii.

[5]1 ISK = 20,516 MDL la 31.01.24

ECONOMIA ELVEȚIEI

Dintre toate țările EFTA, economia Elveției este cea mai mare, fiind orientată spre servicii; turismul, sistemul bancar și asigurările sunt sectoare importante în Elveția, împreună cu fabricarea de mașini și producția de produse chimice și farmaceutice.

Unele dintre exporturile sale majore includ aur și bijuterii, produse farmaceutice, produse chimice organice, ceasuri și, mașini și aparate mecanice. Elveția găzduiește mari companii globale de comercializare a mărfurilor (inclusiv Glencore, Vitol, Tralmaginea , Cargill International, Mercuria Energy Trading și Gunvor), Nestlé, Roche și Novartis. Consumatorii elvețieni sunt foarte conștienți de calitatea produselor și, de cele mai multe ori, preferă să cumpere produse elvețiene chiar și atunci când sunt mai scumpe decât alte produse similare, datorită calității percepute a acestor produse.

Importurile de bunuri și servicii reprezintă o parte relativ mare din cererea totală în Elveția. Sectorul public nu este prea mare; consumul guvernamental este relativ scăzut în Elveția. Fiind o țară fără ieșire la mare, Elveția este foarte dependentă de comerț și puternic integrată cu vecinii săi. Elveția a importat bunuri în valoare totală de 356,8 miliarde USD în 2022. Printre cele mai importante categorii de import se numără aurul și alte pietre și metale prețioase (SA 71), produsele farmaceutice (SA 30), energia electrică și combustibilul (SA 27) și mașinile și aparatele mecanice (SA 84 și SA 85). Germania, Statele Unite ale Americii, Italia, Franța și China au fost cei mai mari importatori ai produselor elvețiene. Importurile Elveției includ, oarecum, mai multe bunuri pentru consum final decât media europeană. În timp ce inputurile importate sunt mai puțin importante pentru exporturile elvețiene decât pentru economii similare, exporturile de textile și îmbrăcăminte, metale de bază și echipamente electrice au avut cea mai mare pondere a valorii adăugate externe.

Elveția are patru limbi oficiale. Aproape două treimi din populația elvețiană este vorbitoare de limbă germană. Franceza și italiana sunt, de asemenea, vorbite de o parte considerabilă a populației. Romanșa, a patra limbă oficială, este vorbită de o parte foarte mică a populației. Engleza este vorbită frecvent în multe medii de afaceri, în special cu partenerii internaționali, iar populația generală se consideră că vorbește limba engleză la un nivel ridicat. Elveția are o populație rurală relativ mare. Cele mai populate orașe ale sale sunt Zurich, Geneva și Basel.

Creșterea economică a Elveției a fost afectată de cererea externă restrânsă care a redus exporturile, precum și de rezultatele politicii monetare stricte din trecut. Se prognozează o creștere moderată a PIB-ului și o creștere puternică și stabilă a importurilor pe termen mediu. Inflația a fost relativ limitată în Elveția, dar este de așteptat să crească în următorii ani. Percepția consumatorilor a scăzut în general, cu o ușoară îmbunătățire la sfârșitul anului 2023. Încrederea consumatorilor a înregistrat o îmbunătățire puternică în 2024.

INFORMAȚII GENERALE CU PRIVIRE LA

EXPORTUL PE PIEȚELE EFTA

ASPECTE CHEIE

- ALS îmbunătățește accesul pe piață pentru o serie de exporturi moldovenești pe piețele țărilor EFTA.
- Procedurile vamale din țările EFTA sunt în mare măsură armonizate cu cele din țările UE, dar includ și o serie de cerințe specifice.
- Camerele de comerț din piețele țintă sunt bine organizate și pot fi foarte utile în identificarea potențialilor clienți pentru vânzări între întreprinderi.
- Comerțul electronic între întreprinderi și între întreprinderi și consumatori este un canal important pentru a ajunge la clienții de pe aceste piețe.
- Portalurile online oferă informații ușor de accesat despre oportunitățile de achiziții publice.

Întreprinderile care nu au experiență în export ar trebui să identifice surse de informații și sprijin pentru dezvoltarea strategiilor de afaceri, finanțarea exporturilor și alte subiecte fundamentale înainte de a identifica oportunități pe piețele EFTA. Pregătirile pentru noii exportatori includ analiza modului în care companiile își pot evalua competențele, dezvoltarea unei strategii de export, cercetarea pieței de export și elaborarea ofertelor, pătrunderea pe piață și livrarea comenzilor și gestionarea comunicațiilor. Mai multe informații aferente pot fi găsite în alte ghiduri și materiale.

REGULI DE ACCES PE PIAȚĂ

Acordul de liber schimb Moldova-EFTA îmbunătățește accesul pe piață pentru multe exporturi moldovenești prin reducerea sau eliminarea tarifelor. Măsurile netarifare, cum sunt standardele tehnice, rămân aspecte semnificative, deși armonizarea regulilor țărilor EFTA cu standardele UE înseamnă că acestea vor fi adesea cunoscute exportatorilor cu experiență în vânzarea pe alte piețe europene. Tarifele și măsurile netarifare cu care se confruntă exporturile moldovenești cu potențial înalt sunt detaliate în secțiunea următoare. Procedurile vamale sunt și ele foarte similare cu cele din piețele UE, deși există unele particularități specifice fiecărei țări, care sunt rezumate aici.

TARIFE ȘI MĂSURI NETARIFARE

Deși detaliile ALS privind accesul pe piață variază în funcție de produs și de piața de destinație (cu condiții separate pentru exporturile moldovenești către Islanda, Norvegia, Elveția și Liechtenstein), multe tarife la import au fost eliminate sau reduse semnificativ în raport cu taxa aplicabilă națiunii celei mai favorizate (NCMF) aplicată tuturor membrilor Organizația Mondială a Comerțului (OMC). Taxa NCFM se aplică comerțului dintre Moldova și EFTA înainte de intrarea în vigoare a acordului de liber schimb sau în cazurile în care exportatorii aleg să nu facă pașii suplimentari necesari pentru a beneficia de termenii preferențiali ai acordului (de exemplu, dovada originii mărfurilor).

85% TARIFE REDUSE ȘI ELIMINATE

LA PRODUSELE AGRICOLE MOLDOVENEȘTI

În cadrul acordului de liber schimb, țările EFTA au convenit să elimine toate taxele vamale la importurile de bunuri industriale moldovenești, inclusiv pește și alte produse maritime. Au fost reduse și tarifele pentru comerțul cu produse agricole de bază și cu produse agricole prelucrate; acordul elimină aproximativ 85% din tarife la produsele agricole moldovenești care erau aplicate până la semnarea ALS.

În unele cazuri, accesul preferențial pe piață oferit în cadrul ALS poate să nu fie diferit sau suficient de diferit pentru a justifica pașii suplimentari necesari pentru dovada originii preferențiale. Taxele vamale nepreferențiale sunt publicate în mod regulat de agențiile vamale din **Islanda** și **Norvegia**. Agenția vamală elvețiană prevede un **instrument de căutare** online a tarifelor actuale și a altor informații referitoare la anumiți parteneri comerciali (Caseta 2).

Caseta 2. Utilizarea instrumentelor tarifare online ale țărilor EFTA

Tarifele obișnuite și preferențiale actuale, precum și alte informații referitoare la cerințele și tratamentul importurilor sunt furnizate în format online, actualizate regulat, oferite de agențiile vamale din Islanda, Norvegia și Elveția. Deși în mare parte sunt ușor de utilizat, diferențele de limbă și utilizarea termenilor tehnici pot face ca informațiile furnizate de aceste platforme online fie dificil de interpretat.

ISLANDA

Urmând linkul din text, faceți clic pe „The Customs Tariff database” și apoi pe „Opna veftollskrá”. Această platofrmă online este disponibilă doar în limba islandeză. Căutați produsul în bara de căutare, folosind fie o parte, fie întregul cod SA al produsului. Dacă introduceți mai mult de patru cifre, puneți punct după primele patru cifre (de exemplu, „0409.0010”). Selectați codul de produs corespunzător și se va deschide o pagină cu informații relevante, precum:

- **Gildistími: Perioada de valabilitate a informațiilor furnizate**
- **Prósentubinding (%): Taxe contingente tarifare ordinare ca procent din valoare**
- **Magnbinding: Taxe ordinare în funcție de cantitate**
- **Magntölukröfur: Cerințe cantitative, cum ar fi cotele tarifare**
- **Tollar: Taxe, inclusiv tarifele disponibile în cadrul anumitor acorduri de liber schimb**
- **Gjöld: Taxe, inclusiv Taxa pe Valoarea Adăugată (TVA)**
- **Leyfi: Autorizații necesare**
- **Ábendi: Informații suplimentare**

NORVEGIA

Platforma online Tolletaten a serviciului vamal norvegian este disponibilă în limbile norvegiană și engleză. Căutați produse folosind primele două sau patru cifre ale codului SA sau folosind un cuvânt cheie în limba de utilizare. Selectând produsul relevant dintre cele căutate, site-ul afișează următoarele informații (disponibile fie pentru toate țările partenere, fie, selectând „Alegeți țara”, pentru o anumită țară):

- **Taxa pe valoarea adăugată: Rata TVA relevantă,**
- **Rata taxei obișnuite: Tarife, fie ca procent din valoarea produsului, fie pe cantitate de produs**
- **Rata taxei preferențiale – acorduri de liber schimb: Tarife reduse disponibile în cadrul anumitor acorduri de liber schimb**
- **Taxe: Taxe, inclusiv TVA**
- **Restricții: Restricții de import, inclusiv în țara de origine sau de destinație**

ELVEȚIA

Platforma online a Oficiului Federal pentru Vamă și Securitatea Frontierelor este disponibilă în germană, franceză, italiană și engleză. Căutați produsul utilizând codul SA în câmpul „Search by tariff number/ caută după numărul tarifului” sau cuvântul cheie în câmpul „hone”. Dacă introduceți mai mult de patru cifre, puneți punct după primele patru cifre (de exemplu, „0409.0010”). Selectați produsul dorit din rezultatele afișate pentru a vedea informațiile disponibile. Pe pagina următoare, selectați „Moldova, Republic of” din meniul „Iso/Country” și selectați pictograma de bani de lângă produs pentru a vedea ratele tarifare. Rata tarifară, fie ca procent din valoarea produsului, fie per cantitatea produsului, va fi afișată lângă fiecare partener. Rata „Normală” se aplică în afara oricărui ALS. Dacă este disponibilă o rată preferențială pentru importurile din Moldova, aceasta va fi afișată lângă „MD”.

CONVENȚIA PEM

Țările EFTA și Moldova sunt toate părți la Convenția Pan-Euro-Mediterană (PEM) privind regulile de origine preferențiale, ale cărei reguli sunt încorporate în ALS. Conform Convenției, originea preferențială solicită ca mărfurile comerciale să fie obținute fie integral, fie suficient prelucrate sau procesate (așa cum este definit în Anexa II a PEM), cu derogări de la regulile specifice produselor pentru anumite produse: [6]

- **Mărfurile obținute integral în Moldova (cum ar fi alimentele din culturi crescute în țară, produsele de la animale născute și crescute în țară și produsele minerale extrase în țară). Mărfurile obținute integral nu trebuie să includă niciun input din alte țări.**

- **Mărfurile produse cu inputuri de origine străină sau necunoscută necesită o prelucrare suficientă pentru a se califica pentru originea preferențială.**

Ghidul Utilizatorului explică detaliat regulile de origine. Acordul de liber schimb cu EFTA merge mai departe decât Convenția PEM, deoarece permite posibilitatea cumulării totale în textile și acceptarea certificatelor electronice pentru a îmbunătăți eficiența comerțului.

Măsuri netarifare EFTA, care reprezintă o categorie largă de măsuri, altele decât taxele vamale, care afectează comerțul, cum ar fi standardele tehnice, de ambalare sau de etichetare, sunt în mare parte aliniate cu cele din Uniunea Europeană, datorită participării Islandei, Liechtensteinului și Norvegiei la Piața Unică și integrării strânse a Elveției cu Uniunea Europeană. Conform **„principiului Cassis de Dijon”**, produsele care respectă reglementările tehnice din țările Uniunii Europene sau SEE pot fi vândute în Elveția fără controale suplimentare. Excepțiile de la acest principiu, justificate pe baza unui interes public major, sunt publicate într-o listă negativă.

[6] Regulile de origine preferențială necesită ca procesarea să fie efectuată neîntrerupt în țara exportatoare, ca mărfurile să fie transportate direct sau depozitate temporar în timpul tranzitului în țări terțe și să nu existe restituiri/compensări sau scutiri de taxe pentru inputurile de proveniență neoriginară. Regula cumulării originii permite acordarea tratamentului de origine preferențială mărfurilor care au suferit anumite prelucrări sau procesări, utilizând materii prime provenite din țări selectate.

Rezumate generale ale cerințelor de acces pe piață pentru anumite produse și țări de origine și destinație sunt incluse în **Global Trade Helpdesk** – un proiect comun al patru organizații internaționale. Accesul la Helpdesk este gratuit. Sursele naționale oferă, de asemenea, mai multe detalii despre măsurile netarifare pentru importurile în fiecare țară EFTA.

- Informațiile despre autorizații și alte cerințe de import sunt furnizate pe site-ul **Iceland Revenue and Customs/** Venituri și Vamă Islanda.

- Vama norvegiană menține un Import **Guide for Beginners/ Ghid online de Import pentru Începători** în care sunt prezentate pe scurt cerințele comerciale și procesele aferente.

- **Import Platform/ Platforma privind importurile** și **Portal of Swiss Technical Regulations/ Portalul Regulamentelor Tehnice Elvețiene**, operate de Secretariatul de Stat pentru Afaceri Economice, oferă informații despre reglementările tehnice și alte reglementări asociate exportului în Elveția.

PROCEDURI ȘI DOCUMENTAȚIE VAMALĂ

Deoarece țările EFTA participă sau sunt integrate îndeaproape cu piața unică a UE, documentația necesară pentru importurile în țările EFTA este similară cu cea din țările UE. Toate mărfurile importate sunt declarate oficialilor vamali din țara importatoare, utilizând un **Document Administrativ Unic** (DAU), din care sunt folosite opt copii cu funcții diferite (Tabelul 3). Pe lângă DAU, oficialii vamali solicită și prezentarea unei **facturi comerciale**, care să ateste dreptul cumpărătorului asupra mărfurilor, o declarație a valorii în vamă, conosamentul și alte documente de transport, lista de ambalare pentru export atașată pe exteriorul mărfurilor ambalate și dovada originii. Autorizații și certificate suplimentare (cum ar fi certificate sanitar veterinare) pot fi, de asemenea, necesare, în funcție de produsul importat.

Tabelul 3. Prezentarea succintă a documentelor necesare pentru a fi prezentare oficialilor vamali EFTA

Document	Informații necesare în mod normal	
Document administrativ unic	• Numele și adresa exportatorului, importatorului și agentului • Tratamentul aprobat • Descrierea bunurilor, locația și ambalajul • Informații privind mijloacele de transport	• Detalii despre origine și destinație • Informații comerciale și financiare • Documente aferente • Declarația și metoda de plată a taxelor de import
Factură comercială	• Numele și adresa exportatorului și importatorului • Data emiterii • Numărul facturii • Descrierea bunurilor • Unitatea de măsură • Cantitatea bunurilor	• Valoarea unitară • Valoarea totală a articolelor • Valoarea totală a facturii și moneda de plată • Termenii de plată • Termenii de livrare conform Incoterm • Mijloace de transport
Declarația vamală	• Declarație privind valoarea bunurilor, de obicei bazată pe valoarea tranzacției	
Documente de transport	• Conosament emis de compania de transport către expeditor confirmând primirea mărfurilor. • Factura de asigurare a transportului, dacă aceasta nu apare în factura comercială.	
Lista de ambalare pentru export	• Numele și adresa exportatorului, importatorului și companiei de transport. • Data emiterii • Numărul de asigurare a transportului • Tipul ambalajului	• Numărul de ambalaj • Descrierea conținutului fiecărui ambalaj • Marcajele și numărul • Greutatea și dimensiunile fiecărui ambalaj
Dovada originii	• Certificat de origine nepreferențială sau preferențială, emis de autoritatea vamală a țării exportatoare.	

Având în vedere detaliile implicate în aceste aspecte, în prezentul ghid sunt prezentate informații succinte ale procedurilor vamale specifice, care trebuie urmate de exportatori pe piețele EFTA, împreună cu link-uri către surse mai detaliate de informații pe site-urile web ale serviciilor vamale ale acestor țări; **Iceland Revenue and Customs/ Venituri și Vamă Islanda, Norwegian Customs/ Vamă Norvegiei,** și **Federal Office for Customs and Border Security/ Oficiul Federal pentru Vamă și Securitatea Frontierelor.**

ISLANDA

Informații despre procedurile și documentația la importul în Islanda sunt disponibile pe site-ul **Iceland Revenue and Customs** în limba islandeză, cu rezumate disponibile în limba engleză. Declarația de mărfuri este necesară pentru transporturile de importuri la sosire. Ulterior, acestea pot fi depozitate în antrepozite vamale sau zone libere, unde se permite efectuarea anumitor prelucrări. Punerea în circulație a mărfurilor necesită completarea unei declarații de import și a altor documente care trebuie prezentate cel târziu în termen de trei luni de la data sosirii mărfurilor în țară: o factură, conosament, factură de acoperire a cheltuielilor de transport și alte autorizații, dacă este cazul.

Pentru a beneficia de **tratament preferențial** în cadrul unui acord de liber schimb, sunt necesare documente suplimentare, inclusiv un certificat de origine. Mărfurile de proveniență neoriginară care nu beneficiază de tratament preferențial trebuie să poată fi clar identificate.

Declarațiile vamale trebuie depuse electronic, deși există excepții pentru importatorii care efectuează douăsprezece sau mai puține importuri pe an, aceștia având posibilitatea să depună documente pe suport de hârtie, deși poate fi un proces mai lent. Companiile care au permisiunea din partea serviciului vamal de a utiliza sistemul de **Schimb Electronic De Date** (SED) pot efectua operațiuni pentru toate procedurile de import. Informațiile sunt disponibile doar în limba islandeză.

TVA 24%
GENERAL

TVA 11%
ALIMENTE, CONSUMABILE

Taxele de import includ taxe vamale, accize, taxa pe valoarea adăugată și posibil alte taxe. **Taxa pe valoarea adăugată** (TVA) în Islanda se aplică tuturor bunurilor și serviciilor produse sau importate. Rata TVA, în general, este de 24%, iar alimentelor și altor consumabile, bunuri și servicii se aplică o rată redusă de 11%. **Contestațiile** privind deciziile luate de Iceland Revenue and Customs pot fi depuse în termen de trei luni de la data deciziei

NORVEGIA

Vămuirea mărfurilor are loc la sosire sau atunci când mărfurile sunt scoase din depozitele aprobate. Companiile se pot conecta la Sistemul Electronic de Schimb al Declarațiilor Vamale **(TVINN**), care oferă un mijloc mai simplu, rapid și flexibil de completare și depunere a declarațiilor. Companiile trebuie mai întâi să solicite aprobarea pentru utilizarea TVINN. Sau pot depune pe suport de hârtie, utilizând un formular de DAU.

Este necesar să fie depuse **dovada originii** și cererea pentru tratament preferențial pentru ca condițiile unui acord de liber schimb să fie aplicate importurilor. Indiferent dacă importatorul folosește un agent de expediții, acesta rămâne în final responsabil pentru exactitatea **informațiilor furnizate** și pentru respectarea tuturor regulamentelor relevante.

TVA 25%
GENERAL

TVA 15%
ALIMENTE

Taxele vamale, accizele relevante și TVA trebuie plătite către Vama Norvegiană la importul de bunuri. Rata TVA, în general, în Norvegia este de 25%. Există mai multe excepții de la această rată, inclusiv pentru alimente, care sunt impozitate la o rată de 15%. Importurile de valoare scăzută (cu o valoare mai mică de 350 coroane norvegiene (NOK) sunt exceptate de la cerințele de declarație vamală. **Contestațiile** privind deciziile luate de Vama Norvegiană pot fi depuse în decurs de șase săptămâni.

ELVEȚIA ȘI LIECHTENSTEI

Bunurile importate în Elveția și Liechtenstein trebuie declarate **Oficiului Federal pentru Vamă și Securitatea Frontierelor din Elveția**. Declarația vamală de import **e-dec web,** care poate fi accesată online după înregistrare, este disponibilă în limbile germană, franceză și italiană. Acest sistem este treptat înlocuit cu sistemul **Passar**, care se așteaptă să fie operațional până la sfârșitul anului 2026. Declarațiile pot fi făcute și la serviciul vamal, prin depunerea formularelor pe suport de hârtie. Produsele alimentare sunt, de asemenea, supuse unor dispoziții specifice. Bunurile trebuie să fie însoțite de facturi, autorizații sau certificate relevante, confirmări și analizele necesare. **Certificatele de origine** sunt necesare pentru ca bunurile să beneficieze de tratament preferențial în cadrul unui acord de liber schimb.

TVA 8,1%
GENERAL
TVA 2,6%
ALIMENTE, BUNURI

Taxele vamale, taxa pe valoarea adăugată și alte taxe pot fi percepute la importul mărfurilor. Rata generală a TVA este de 8.1%, deși alimentele și alte bunuri de necesitate sunt impozitate la o rată mai mică de 2.6%. Cererile pentru corectarea declarațiilor de bunuri sau evaluări pot fi depuse în decurs de 60 de zile.

AFACERI

Pe lângă conformitatea cu regulile comerciale, succesul în export necesită strategii pentru conectarea eficientă cu clienții. Aici sunt identificate canalele generale pentru identificarea potențialilor clienți, care ar trebui considerate împreună cu canalele specifice produselor menționate în secțiunea următoare. De asemenea, sunt analizate diferite recomandări privind relațiile de afaceri, precum și particularitățile vânzărilor online și participarea la achizițiile guvernamentale.

IDENTIFICAREA CLIENȚILOR

Camerele de comerț, asociațiile de sector și alte organizații de susținere a afacerilor și sursele de informații pe piețele de destinație pot fi un prim pas util în identificarea potențialilor clienți și aflarea mai multor informații despre aceste piețe (Tabelul 4).

Tabelul 4. Camere de comerț și alte organizații generale din sectorul privat în țările EFTA

Islanda	• **Camera de Comerț** a Islandei are aproape 200 de membri, care desfășoară afaceri în țară. Oferă servicii, inclusiv consultanță în afaceri și consultanță juridică membrilor săi. • Puteți identifica companii individuale în **Registrul Companiilor.**
Liechtenstein	• **Camera de Comerț și Industrie din Liechtenstein** reprezintă aproximativ 40 de companii membre din sectoarele industrial, financiar și de servicii. • **Indexul Companiilor** include informații despre toate companiile înregistrate în Liechtenstein. Totuși, trebuie menționat faptul că multe dintre companiile incluse în acest registru pot avea o prezență sau operațiuni minime în țară.

Tabelul 4. Continuare

Norvegia	• **Camera de Comerț din Oslo** sprijină companiile norvegiene în dezvoltarea rețelelor, îmbunătățirea capacităților lor și implicarea în comerțul internațional. • **Confederația Întreprinderilor Norvegiene** este cea mai mare asociație de afaceri din Norvegia. Se angajează în dialogul politic și oferă direct consultanță juridică și alte forme de sprijin. • **Camera de Comerț și Industrie de Est a Norvegiei** este o rețea de afaceri cu aproximativ 100 de membri în țările baltice nordice; Europa Centrală, de Sud-Est și de Est; și Eurasia. Oferă sprijin în import, export, transport maritim, dezvoltare de afaceri, turism și investiții. • În **Registrul de comerț** sunt înregistrate toate companiile norvegiene și străine din Norvegia.
Elveția	• **Economiesuisse** este o organizație umbrelă a aproximativ 100 de asociații comerciale și industriale, 20 de camere cantonale de comerț și un număr mare de companii care reprezintă împreună aproximativ 100.000 de firme. • **Camera de Comerț și Industrie a Elveției** este o asociație umbrelă a 20 de camere cantonale de comerț, care cooperează pentru dezvoltarea afacerilor, crearea și sprijinirea rețelelor de afaceri, printre altele. Camera de Comerț și Industrie a Elveției este un partener al agenției elvețiene de promovare a investițiilor și exportului, Swiss Global Enterprise. • Afacerile elvețiene în Europa de Est, Asia Centrală și Caucazul de Sud sunt promovate de **Camera de Comerț Comună**, care sprijină mediul de afaceri din regiune. Camera de Comerț Comună asigură organizarea de evenimente de networking și programe de asistență pentru afaceri. • **Registrul Comerțului al Elveției** prezintă o listă a firmelor înregistrate, per canton.

Ambasadele și reprezentanțele statelor EFTA în Moldova ar putea oferi asistență în identificarea oportunităților, în stabilirea relațiilor de afaceri și în gestionarea altor probleme.

- **Ambasada Republicii Moldova la Stockholm** este responsabilă pentru relațiile cu Islanda și Norvegia (alături de Suedia și Finlanda).

- Elveția și Liechtenstein sunt vizate de **Reprezentanța Permanentă a Republicii Moldova** pe lângă oficiul ONU la Geneva, care se ocupă și de afacerile bilaterale.

STABILIREA RELAȚIILOR CU PARTENERII DE AFACERI

Deși există multe diferențe culturale între și în cadrul țărilor EFTA, cultura lor de afaceri tinde să împărtășească multe trăsături întâlnite frecvent în Europa de Nord. Aceasta include aprecierea comunicării oneste și bazate pe fapte concrete, egalitatea și leadership-ul non-opresiv, precum și punctualitatea și respectul față de partenerii de afaceri. Întâlnirile trebuie planificate din timp, deoarece mulți oameni de afaceri călătoresc în mod regulat. Oamenii pun deseori accent pe echilibrul dintre viața profesională și personală și, deși sinceritatea poate fi apreciată în stabilirea relațiilor personale, oamenii pot ezita să discute teme non-profesionale cu cei pe care nu îi cunosc bine.

Scandinavii, cum ar fi islandezii și norvegienii, sunt adesea percepuți ca fiind foarte direcți în comunicare, uneori evitând conversațiile inutile și exprimând ideile direct. În Islanda, oamenii se adresează adesea unul altuia folosind doar prenumele, chiar și în circumstanțe mai oficiale. Cei din Elveția și Liechtenstein sunt adesea percepuți ca fiind rezervați, respectând regulile și evitând confruntările. Desigur, diferențele individuale și de grup în cadrul acestor societăți multiculturale sunt și ele considerabile. În Elveția, de exemplu, populația vorbitoare de limba italiană și, într-o măsură mai mică, cea vorbitoare de limba franceză poate fi mai puțin formală în interacțiunile de afaceri, decât populația vorbitoare de limba germană.

În general, nu este necesară o viză pentru a călători în scopuri de afaceri în țările EFTA. Deoarece cele patru țări membre EFTA fac parte și din Spațiul Schengen, cetățenii țărilor UE nu au nevoie de vize pentru a călători și a lucra în aceste țări. Deținătorii unui pașaport biometric moldovenesc nu au nevoie de viză pentru șederi de până la 90 de zile în Spațiul Schengen.

Cu toate acestea, este necesară o viză pentru cetățenii non-UE care lucrează în aceste țări. Deoarece nicio țară EFTA nu dispune de o ambasadă sau un serviciu consular în Moldova, cererile de viză ar trebui să fie depuse prin alte canale.

- La **Bucureșt**i și **Kiev** există ambasade islandeze.

- Norvegia își desfășoară serviciile regionale de viză și imigrări de la **Ambasada Regală a Norvegiei din Ankara**. Cererile de viză din Moldova au fost externalizate către **VFS Globa**l și trebuie depuse prin filialele lor din Belgrad sau Kiev.

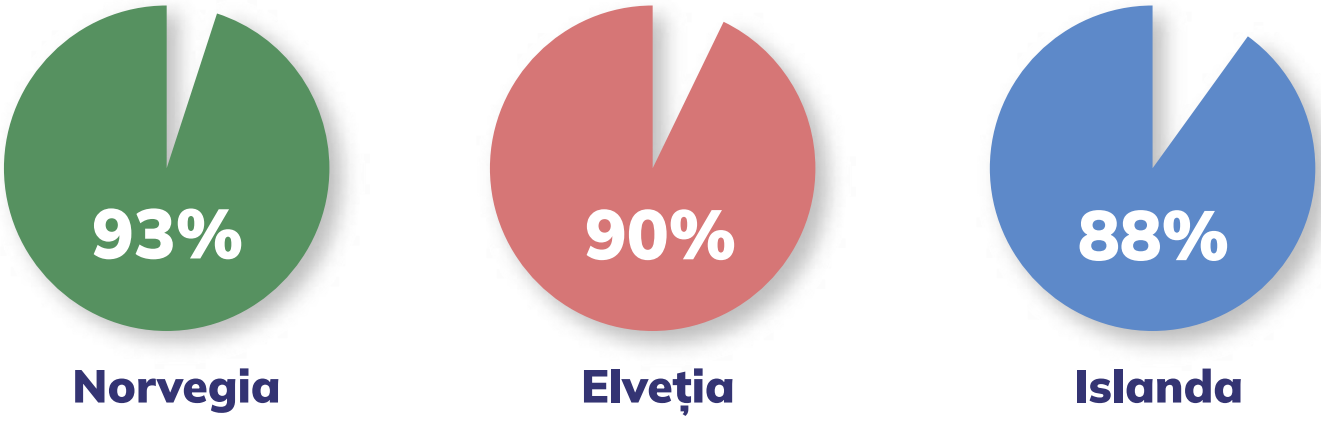
- Prin intermediul unui acord cu Elveția, Ungaria se ocupă de solicitările de viză Schengen în Moldova. **Centrul Comun de Vize** se află în cadrul Ambasadei Republicii Ungare din Chișinău. Elveția **reprezintă Liechtensteinul** în străinătate acolo unde nu are reprezentanță consulară.

ALS include capitole referitoare la drepturile de proprietate intelectuală (DPI) și concurență. Prevederile privind DPI vizează resursele genetice și cunoștințele tradiționale, drepturile de autor, mărcile comerciale, brevetele, informațiile confidențiale, modelele industriale, indicațiile geografice, indicațiile de proveniență, cooperarea și exercitarea DPI, inclusiv măsurile la frontieră. Regulile privind concurența abordează practicile comerciale anticoncurențiale și prevăd un mecanism de consultare. Litigiile comerciale pot fi, de asemenea, soluționate prin sistemele legale de pe piețele de destinație a exportului, dacă este cazul.

COMERȚUL ELECTRONIC

Țările EFTA au cele mai mari rate de utilizare a internetului din Europa, iar consumatorii lor se simt foarte confortabil să facă cumpărături online. În 2023, aproximativ 93% din utilizatorii de internet din Norvegia au cumpărat bunuri sau servicii online, urmați de 90% din utilizatorii de internet din Elveția și 88% din utilizatorii de internet din Islanda. Comerțul electronic în Islanda este în special internațional; 72% dintre consumatori au cumpărat bunuri de la vânzători din afara țării, căutând bunuri mai ieftine sau articole dificil de găsit în țară.

Utilizatori care au cumpărat bunuri sau servicii online în 2023

Platformele majore americane și europene sunt populare atât în Islanda, cât și în Norvegia, deși unele site-uri locale precum **Komplett** și **Presat** sunt de asemenea destul de folosite. Amazon nu este prezent în Elveția, iar site-urile elvețiene cum ar fi **Digitec** și **Galaxus** sunt pe larg utilizate împreună cu **Zalando**. Formele de plată online, inclusiv aplicațiile de plată digitală, sunt pe larg utilizate și în creștere în aceste piețe, deși plata pe factură este de asemenea la fel de frecventă în Elveția.

REGULAMENTUL GENERAL PRIVIND PROTECȚIA DATELOR

Regulile privind comerțul electronic transfrontalier sunt similare cu regulile Uniunii Europene. Având în vedere că țările EFTA sunt membre ale SEE, regulamentul **Regulamentul General privind Protecția Datelor** (GDPR) privind prelucrarea datelor personale se aplică și în Islanda, Norvegia și Liechtenstein. GDPR reglementează modul în care sunt colectate și stocate datele personale (nume, contacte, informații despre carduri de credit și bancare și alte date), solicitând ca colectarea să se facă în scopuri legale și cu termeni și condiții simple, iar consumătorii să cunoască ce date sunt păstrate de către companii și să aibă dreptul să solicite transferul sau ștergerea acestora. Încălcările privind datele trebuie, de asemenea, să fie raportate autorităților de supraveghere relevante. Începând cu luna septembrie 2023, Elveția a adoptat un regulament similar, în conformitate cu **Legea federală privind protecția datelor** revizuită (revFADP). Și statele membre ale EFTA urmează exemplul UE în aplicarea TVA pentru toate importurile, indiferent de valoarea acestora. Odată cu eliminarea scutirilor fiscale pentru bunurile de valoare scăzută în octombrie 2023, toate bunurile achiziționate online de consumatorii norvegieni trebuie declarate și plătit TVA. Vânzătorii din afara Norvegiei se pot înregistra prin programul **"TVA pentru comerțul electronic"** (VOEC).

ACHIZIȚIILE GUVERNAMENTALE

Valoarea achizițiilor guvernamentale pe piețele EFTA anual depășește 130 de miliarde de dolari SUA. Modelele de achiziții publice în Islanda și Norvegia sunt într-o oarecare măsură tipice pentru țările cu venituri ridicate, pe când în Elveția sunt mai puține și diferite, în funcție de sectoarele în care sunt concentrate. Cea mai mare parte a achizițiilor guvernamentale în Islanda și Norvegia sunt în domeniile sănătate și afaceri economice, în timp ce serviciile publice reprezintă cea mai mare parte a achizițiilor publice în Elveția.

Firmele moldovenești se pot bucura de acces ușor îmbunătățit la aceste oportunități în cadrul noului acord. Țările EFTA și Moldova sunt părți la Acordul revizuit al OMC privind Achizițiile Publice (AAP), care este incorporat în ALS. Acordul OMC privind AAP își propune să asigure condiții deschise, corecte și transparente de concurență în domeniul achizițiilor publice. Acordul comercial prevede noi angajamente privind concesiunile de lucru, opțiunile de soluționare a litigiilor, implicarea IMM-urilor în achiziții și recunoașterea durabilității și alte considerente. Portalurile online regionale și naționale sunt prevăzute cu liste de oportunități pe care firmele le pot furniza guvernelor EFTA.

- Fiind membri ai SEE, guvernele din Islanda, Liechtenstein și Norvegia includ licitațiile peste un anumit prag în baza de date a UE - **Tender Electronic Daily/ Licitații Electronice Zilnice** (TED).

- Norvegia operează baza de date **DOFFIN** pentru anunțuri de achiziții publice și achiziții în sectoarele utilităților.

- Licitațiile publice elvețiene în cadrul AAP (care exclud, de exemplu, proiectele din sectoarele apei, energiei, transporturilor, telecomunicațiilor și apărării naționale) sunt publicate pe site-ul **SIMAP**.

Contestațiile deciziilor adoptate și alte reclamații legale referitoare la achizițiile publice în țările EFTA pot fi soluționate în instanțele naționale din jurisdicția relevantă sau prin **Autoritatea EFTA de Supraveghere** (ESA) pentru probleme legate de conformitatea cu regulile SEE în Islanda, Liechtenstein și Norvegia. Opțiunile de soluționare a litigiilor sunt, de asemenea, incluse în ALS.

INFORMAȚII SPECIFICE PRODUSELOR PRIVIND

EXPORTURILE CĂTRE PIEȚELE EFTA

În completarea informației prezentate, această secțiune oferă rezumate ale cererii, regulilor obișnuite și preferențiale de acces pe piață, precum și recomandări pentru identificarea clienților în sectoarele de export cu potențial ridicat: produse alimentare și băuturi, vinuri și băuturi spirtoase, alte produse agricole, îmbrăcăminte și încălțăminte, alte produse fabricate și servicii comerciale. Sunt prezentate și link-uri către sursele oficiale și alte surse naționale de informații, unde este cazul.

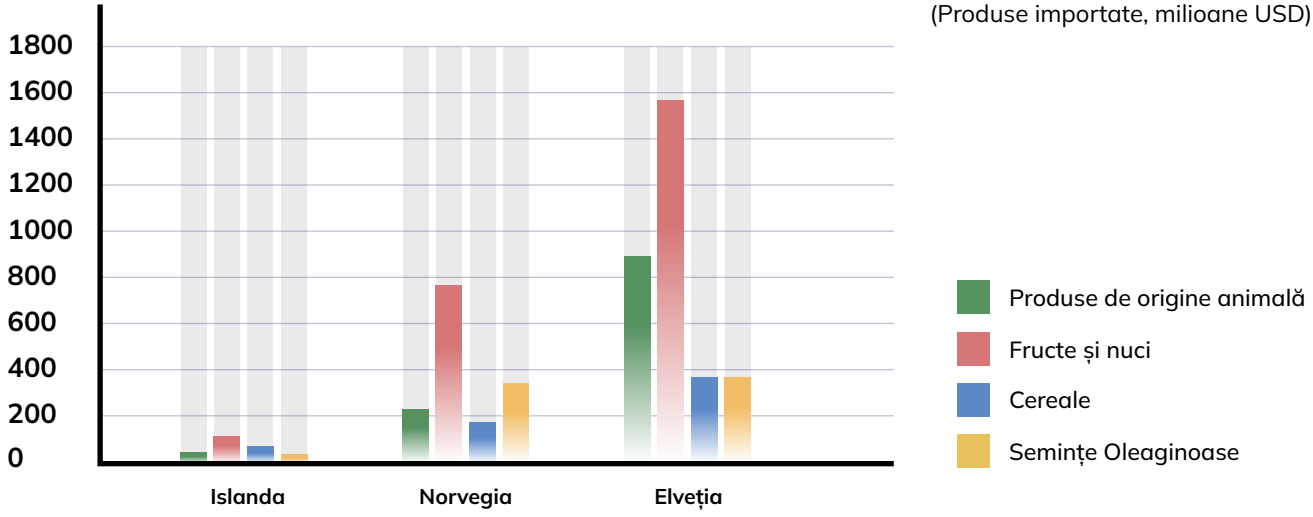
PRODUSE ALIMENTARE ȘI BĂUTURI

ASPECTE CHEIE

- Cererea de produse pe piețele EFTA și accesul preferențial în cadrul ALS creează oportunități semnificative pentru exporturile unei serii de produse alimentare moldovenești.
- Deși țările EFTA sunt strâns aliniate la cerințele UE privind importurile de produse alimentare, comerțul cu aceste produse este supus mai multor reglementări, care trebuie atent verificate cu reprezentanții oficiali ai piețelor țintă.
- Mai multe lanțuri mari de magazine își auto-gestionează propria distribuție. Deși există câțiva importatori și distribuitori importanți, aceștia se concentrează adesea pe produsele de specialitate.

Importurile totale ale EFTA de produse agricole (SA 01 până la 24) au fost evaluate la 56,7 miliarde USD în 2023, iar importurile combinate de produse de origine animală, fructe și nuci, cereale și semințe oleaginoase au atins cifra totală de 4,9 miliarde USD (Imaginea 4). Calitatea și accesul la o varietate de produse sunt importante pentru consumatorii din aceste piețe. În timp ce piețele europene sunt printre principalii furnizori ai acestor produse importate, țările EFTA achiziționează, de asemenea, cantități mari de produse alimentare de la furnizori îndepărtați.

Imaginea 4. Produse alimentare selectate ale EFTA, 2023
(Produse importate, milioane USD)

***Notă**: Codul SA 04 se referă la „produse de origine animală", SA 08 - „fructe și nuci", SA 10 - „cereale" iar SA 12 - „semințe oleaginoase".*
***Sursa:** ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Tabelul 5. Principalii furnizori de import

	Islanda	Norvegia	Elveția
Produse de origine animală	Italia (22,9%) Danemarca (19,5%) Franța (10,3%)	Germania (38,6%) Belgia (19,0%) Irlanda (9,6%)	Italia (30,8%) Germania (20,2%) Franța (19,9%)
Fructe și nuci	Spania (12,6%) Ecuador (10,5%) Țările de jos (8,9%)	Africa de Sud (14,2%) Peru (13,0%) Spania (7,2%)	Spania (27,5%) Italia (15,7%) Turcia (5,9%)
Cereale	Germania (27,4%) Danemarca (22,2%) Regatul Unite (19,8%)	Germania (25,9%) Franța (21,3%) Ucraina (10,9%)	Franța (33,8%) Germania (16,1%) Austria (10,6%)
Semințe oleginoase	Țările de Jos (36,7%) Danemarca (8,8%) Statele Unite ale Americii (6,6%)	Statele Unite ale Americii (20,6%) Brazilia (17,0%) Argentina (7,3%)	Germania (35,1%) Franța (25,4%) Italia (5,5%)

REGULI DE ACCES PE PIAȚĂ

Produsele alimentare și băuturile moldovenești cu potențial sporit de export, în special produse de origine animală, fructe și nuci, cereale și semințe oleaginoase, beneficiază de o serie de reduceri tarifare în cadrul acordului de liber schimb (Tabelul 6). Tariful preferențial este zero pentru majoritatea exporturilor către Islanda și a fost redus pentru exporturile multor produse vândute în celelalte două țări. Contingente tarifare anuale sau bilaterale sunt stabilite pentru un număr de produse, inclusiv de origine animală vândute în Norvegia și Elveția.

Tabelul 6. Tarifele EFTA pentru exporturi selectate de produse alimentare și băuturi din Moldova

		Produse de origine animală	Fructe și nuci	Cereale	Semințe oleaginoase
Islanda	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 30% pentru produse lactate și ouă • Taxă de 0% pentru miere	• Taxă de 0%	• Taxă de 55% pentru cereale pentru hrana animalelor • Taxă de 0% pentru alte cereale	• Taxă de 55% pentru semințe pentru hrana animalelor Taxă de 0% pentru alte semințe
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0% pentru miere • Carnea, produsele lactate și ouăle nu sunt incluse	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Norvegia	**Tarif normal (NCMF)**	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Reducere de 50% a taxelor aplicate în cadrul contingentelor tarifare pentru unt • Reducere de 50% a taxelor aplicate în cadrul contingentelor tarifare pentru ouă • Taxă de 302,6% pentru miere și zero taxe în cadrul cotei anuale și o taxă de 10 NOK/kg în cadrul unei cote bilaterale de 20 de tone • Taxă de 20,8 NOK/kg pentru miere și zero taxe în cadrul cotei anuale și o taxă de 10 NOK/kg în cadrul unei cote bilaterale de 20 de tone • Alte produse neincluse	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Taxă de 208,3% pentru cereale pentru hrana animalelor • Taxă de 0% sau neinclus în funcție de produs	• Taxă de 164,7% pentru alte semințe pentru semănat • Taxă de 0% sau neinclus, în funcție de produs
Elveția	**Tarif normal (NCMF)**	• Tarife specifice diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0% pentru miere • Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Taxa NCMF minus 0,05% pentru semințele de floarea soarelui pentru producerea de ulei • Taxa NCMF minus 0,1% pentru semințele de rapiță pentru consum și alte semințe comestibile • Taxă de 0% sau neinclus, în funcție de produs

Note: *Celulele evidențiate indică unde sunt valabile tarife reduse în cadrul ALS. Codul SA 04 se referă la „produse de origine animală", SA 08 - „fructe și nuci", SA 10 - „cereale" iar SA 12 - „semințe oleaginoase". Sunt incluse link-uri către liste tarifare și angajamente în care tarifele pentru categoriile de produse sunt prea complexe pentru a fi rezumate într-o singură celulă de tabel.*
Sursa: *Elaborat de autor pe baza EFTA (2023). Moldova. EFTA. Geneva, https://www.EFTA.int/free-trade/Free-Trade-Agreement/Moldova.*

Multe dintre reglementările tehnice și alte reglementări privind importurile de produse alimentare în țările EFTA sunt identice sau foarte similare cu cele de pe piețele UE[7]. Cele trei țări membre SEE, Islanda, Liechtenstein și Norvegia, au adoptat legislația UE privind reglementarea alimentelor, sănătatea animală, hrana pentru animale și alte aspecte ale lanțurilor valorice alimentare și agricole legate de etichetarea, siguranța, logistica și trasabilitatea. Regulile Elveției sunt, de asemenea, strâns aliniate cu cele ale Uniunii Europene, în special în ceea ce privește etichetarea (Tabelul 7). Produsele alimentare care intră în țările SEE și în Elveția din afara zonei, cum ar fi din Moldova, necesită, de asemenea, un **document sanitar comun de intrare (DSCI)**. În general, ambalajele pentru vânzarea cu amănuntul a produselor alimentare vândute pe piețele EFTA trebuie să conțină informația privind producătorul, ambalatorul sau importatorul produsului; denumirea comercială; greutatea sau volumul metric; ingredientele, ca procent din greutate; termenul recomandat de utilizare; și informații despre stocare, dacă produsul este perisabil sau este destinat copiilor mici.

Tabelul 7. Cerințe specifice țării privind importurile de produse alimentare în țările EFTA

	Produse de origine animală	Alte produse alimentare și reguli generale
Islanda	• Produsele din carne crudă ne-procesată necesită permis de import MAST solicitat prin email și trebuie să fie congelate și testate pentru Salmonella spp. la un laborator aprobat	• Etichetele produselor trebuie să fie în limbile islandeză, engleză, norvegiană, suedeză sau daneză
Norvegia	• Inspecția are loc la un post de inspecție la frontieră înainte de intrarea în țară	• Importatorii trebuie să fie înregistrați la Autoritatea Norvegiană pentru Siguranța Alimentară • Etichetele produselor trebuie să fie în norvegiană (sau suedeză, sau daneză)
Elveția	• Frontierele externe ale UE inspectează importurile către Elveția care au lor prin transport rutier, în timp ce controlul veterinar de la aeroporturile Zurich și Geneva inspectează produsele care sosesc cu avionul	• Multe produse agricole necesită **permise de import** general (PIG) emise de Oficiul federal pentru agricultură către importatorii cu sediul în Elveția[7] • PIG sunt necesare pentru includerea în cote și, prin urmare, sunt necesare pentru importul de produse supuse cotelor tarifare, deși PIG nu oferă garanție că produsele vor fi incluse. • Etichetele produselor trebuie să fie în cel puțin una dintre limbile oficiale (germană, franceză sau italiană)

[7] Persoanele fizice și firmele cu sediul în Elveția pot solicita PIG, care sunt emise gratuit și cu valabilitate permanentă, dar netransferabile.

Certificatele fitosanitare sunt necesare pentru cele mai multe produse alimentare pe bază de plante. Produsele de origine animală sunt supuse unor reguli foarte stricte pentru importurile pe piețele EFTA. Carnea, produsele lactate și ouăle importate în Islanda, Liechtenstein și Norvegia din afara SEE trebuie să fie:

- Produse într-o unitate aprobată de UE, iar eticheta să conțină numărul de aprobare al UE;
- Însoțite de un certificat sanitar pentru importul în UE, emis de **Agenția Națională pentru Siguranța Alimentară;**
- Precedate (cu cel puțin 24 de ore înainte de sosirea mărfurilor la graniță) de o notificare expediată în **Traces**

Importurile de carne proaspătă mai necesită și un certificat veterinar. Informații detaliate privind cerințele de import sunt oferite de autoritățile competente relevante responsabile de siguranța alimentară, sănătatea animalelor și alte aspecte ale lanțului de aprovizionare cu alimente: **Autoritatea Islandeză Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor**, **Autoritatea Norvegiană pentru Siguranța Alimentară**, și **Oficiul Federal Elvețian pentru Siguranța Alimentară și Veterinară**.

AFACERI

În timp ce unele lanțuri străine au o cotă de piață semnificativă în industria alimentară și a băuturilor din țările EFTA, lanțurile de magazine alimentare locale sunt cei mai importanți jucători. Principalele magazine alimentare din Islanda includ **Hagkaup**; **Krónan**; magazinul de tip discount **Bónus**; și magazinele **Samkaup** care includ Nettó, Kjörbúðin, Krambúðin și Iceland. Lanțurile de magazine alimentare locale sunt cele mai comune în Norvegia. Acestea includ magazinele Kiwi și Joker ale **NorgesGruppen**; lanțul de discount **REMA 1000**; și magazinele Coop Marked, Extra și Coop Prix ale **Coop Norge**. Cele două mari lanțuri de supermarketuri din Elveția sunt **Coop** și **Migros**, ambele fiind cooperative cu o lungă tradiție. Denner, care este și el deținut de grupul Migros, este un lanț relativ important, la fel ca și **Volg** în comunitățile mai mici. Lanțurile germane **Aldi** și **Lidl** sunt și ele prezente în Elveția. Migros și Coop operează și în Liechtenstein.

Multe dintre lanțurile mai mari își gestionează direct lanțurile de aprovizionare, deși importatorii mai mici în țările EFTA se concentrează pe produse de specialitate. Comercianții en-gros mai mari includ **Innnes** în Islanda și **Aligro** în Elveția. Asociațiile sectoriale și evenimentele în domeniul alimentar pot fi, de asemenea, canale relevante pentru identificarea și conectarea cu clienții (Tabelul 8)

Tabelul 8. Asociații și evenimente în domeniul produselor alimentare și băuturilor în țările EFTA

Asociații de afaceri	Târguri comerciale și alte evenimente
• Furnizorii de produse alimentare din Norvegia • Federația Elvețiană din Industria Alimentară	• UMAMI • Târgul Sănătății • Târgul Elvețian de Produse Organice • Târgul Elvețian pentru Agricultură și Produse Alimentare • Vitafoods Europe

Lanțurile majore așteaptă ca producătorii străini să prezinte dovada certificării GlobalG.A.P. și să respecte **SwissG.A.P.**, o versiune modificată a GlobalG.A.P. Furnizorii de alimente procesate trebuie să prezinte dovada certificării, conform unui standard recunoscut de Inițiativa Globală pentru Siguranța Alimentară (GFSI). Alimentele care conțin organisme modificate genetic (OMG) sunt supuse cerințelor de etichetare în țările EFTA. Produsele organice sunt relativ populare în Islanda și Elveția. Consumatorii elvețieni cheltuiesc mai mult pe produse organice, în deosebi pentru pâine și legume. Consumatorii norvegieni, pe de altă parte, s-au arătat mai puțin interesați de astfel de produse. Alimentele și băuturile organice reprezintă o mică parte, dar în creștere, din consumul total în Norvegia.

VIN ȘI BĂUTURI SPIRTOASE

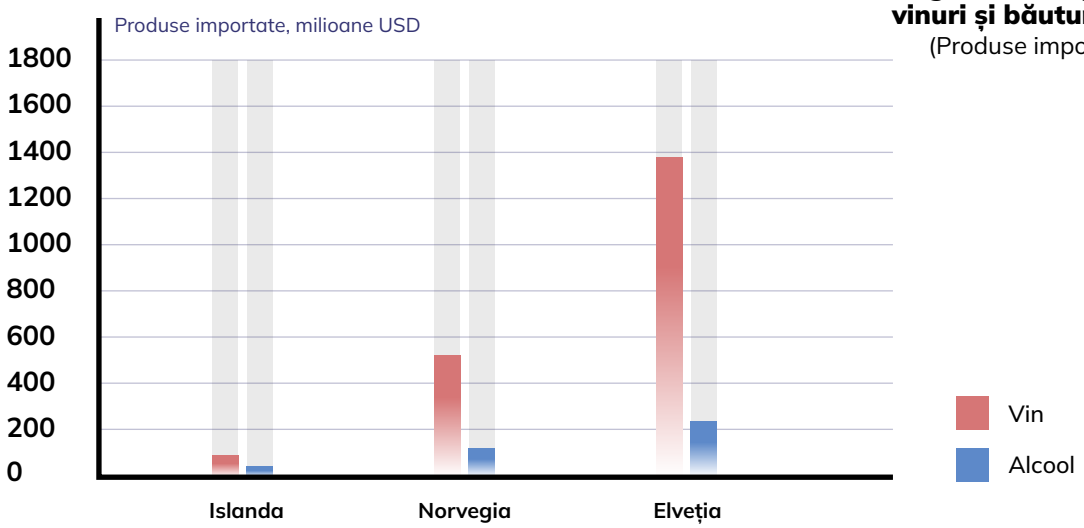
Acordul de liber schimb elimină taxele vamale pentru exporturile moldovenești de vinuri și băuturi spirtoase către Islanda și Norvegia. Tarifele rămân în vigoare pentru unele produse inclusiv în Elveția.

Accizele se aplică alcoolului în toate țările EFTA.

Vânzările de alcool cu amănuntul în Islanda și Norvegia sunt realizate exclusiv prin monopoluri de stat, regulile sunt mai puțin stricte în Elveția și Liechtenstein.

Țările EFTA au importat vinuri și băuturi spirtoase în valoare de 2,3 miliarde USD din întreaga lume în 2023 (Imaginea 5). Franța și Italia sunt furnizori de bază, alături de Regatul Unit, Germania și Spania. Vinul este o băutură populară în Elveția și Liechtenstein. Deși vinul este la fel de consumat în Norvegia și Islanda, berea și băuturile spirtoase au fost relativ mai populare, așa cum se întâmplă în multe alte țări din nordul Europei. De fapt, Elveția, unde vinurile locale dețin o cotă mare de piață, reprezintă de departe cea mai mare parte a importurilor de vinuri din țările EFTA.

Imaginea 5. Importurile EFTA de vinuri și băuturi spirtoase, 2023
(Produse importate, milioane USD)

Notă: *SA 2204 se referă la „vin” și SA 2208 - „băuturi spirtoase”.*
Sursa: *ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Tabelul 9. Principalii furnizori de import

	Islanda	Norvegia	Elveția
Vin	Italia (30,7%) Franța (29,3%) Spania (14,8%)	Franța (38,0%) Italia (25,7%) Germania (8,9%)	Franța (39,6%) Italia (35,8%) Spania (10,8%)
Băuturi spirtoase	Regatul Unit (30,5%) Italia (12,6%) Franța (12,3%)	Regatul Unit (22,3%) Franța (20,2%) Germania (8,9%)	Regatul Unit (25,8%) Italia (21,8%) Franța (11,1%)

REGULI DE ACCES PE PIAȚĂ

Pe baza Acordului de liber schimb (FTA), pentru importurile de vinuri și băuturi spirtoase în Islanda și Norvegia nu se aplică taxe vamale(Tabelul 10). Exporturile moldovenești din multe categorii de vinuri către Elveția și Liechtenstein nu fac obiectul acordului, în special categoriile care reprezintă cea mai mare parte a exporturilor globale ale Moldovei (SA 220421 și SA 220429). Tarifele aplicate de Elveția pentru aceste produse variază și fac obiectul unei cote tarifare. Băuturile spirtoase (SA 2207 și SA 2208) sunt însă scutite de taxe vamale conform ALS.

Tabelul 10. Tarifele EFTA pentru exporturi de vinuri și băuturi spirtoase din Moldova

		Vin	Băuturi spirtoase
Islanda	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 10% pentru vinul slab alcoolizat • Taxă de 0% pentru alte vinuri	• Taxă de 10% pentru băuturile spirtoase slab alcoolizate • Taxă de 0% pentru alte băuturi spirtoase
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Norvegia	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%

Tabelul 10. Continuare

		Vin	Băuturi spirtoase
Elveția	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxe specifice diferite, în funcție de produs	• Taxe specifice diferite, în funcție de produs
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 65% pentru vin spumant • Taxă de 0% pentru vinul destinat uzului industrial sau vinul dulce • Vinul nespumant în containere de doi litri sau mai mici nu face obiectul ALS	• Taxă de 0% pentru majoritatea categoriilor • Taxă de 451,8% pentru sucul de struguri concentrat care conține alcool adăugat

Notă: *Celulele evidențiate indică unde sunt valabile tarife reduse în cadrul ALS. SA 2204 se referă la „vin" și SA 2208 - „băuturi spirtoase" Sunt incluse link-uri către liste tarifare și angajamente în care tarifele pentru categoriile de produse sunt prea complexe pentru a fi rezumate într-o singură celulă de tabel.*
Sursa: *Elaborat de autor pe baza surselor naționale și EFTA (2023). Moldova. EFTA. Geneva, https://www.efta.int/free-trade/Free-Trade-Agreement/Moldova.*

Regulamente suplimentare privind importurile comerciale de alcool sunt disponibile prin Venituri și **Vamă Islanda**, **Administrația fiscală norvegiană** și **Direcția Norvegiană de Sănătate**, **Oficiul Federal pentru Vamă și Securitatea Frontierelor al Elveției**. Alcoolul este supus accizelor în țările EFTA. Acestea pot fi semnificative și se aplică adițional la TVA (Tabelul 11).

Tabelul 11. Accizele EFTA pentru vin și băuturi spirtoase

	Vin	Băuturi spirtoase
Islanda	• 120,25 coroane islandeze (ISK) pe centilitru de alcool, cu reduceri pentru vinurile sub 15% abv	• 162,7 ISK pe centilitru de alcool
Norvegia	• 482 NOK per procent de alcool și per hectolitru • Volumele mici de producție sunt impozitate la rate mai mici	• 82.200 NOK pe centilitru de alcool
Elveția	• Vinurile naturale care depășesc 18% abv și altele care depășesc 15% sunt impozitate cu CHF 1.450 per hectolitru de alcool absolut • Orice alte vinuri care depășesc 22% abv sunt impozitate cu 2.900 franci elvețieni (CHF) per hectolitru de alcool absolut • Producătorii mici sunt impozitați la o rată mai mică	• 2.900 CHF pe centilitru de alcool • Alcopops care conțin alcool și sifon sunt impozitate cu CHF 11.600 per hectolitru

AFACERI

Comercianții cu amănuntul de stat dețin monopoluri asupra vânzărilor de alcool în Islanda și Norvegia. Berea cu conținut scăzut de alcool poate fi vândută în magazine alimentare, iar toate celelalte băuturi sunt vândute exclusiv prin magazinele de alcool și tutun Vinbudin. În mod similar, toate vânzările cu amănuntul de băuturi alcoolice cu conținut de alcool mai mare de 4,7% în Norvegia au loc exclusiv prin întreprinderea de stat Vinmonopolet. Barurile și restaurantele licențiate atât din Islanda, cât și din Norvegia pot achiziționa alcool de la importatori autorizați pentru vânzare și consum pe loc. Pe lângă Migros, alcoolul este vândut în marile lanțuri de magazine alimentare din Elveția și Liechtenstein, precum și în magazine specializate, cum ar fi Nicolas, care se specializează în vinuri. În niciuna dintre aceste țări nu există comercianți de stat cu amănuntul. Asociațiile care reprezintă barurile și restaurantele și evenimentele dedicate acestor afaceri pot fi, astfel, puncte de intrare eficiente (Tabelul 12).

Tabelul 12. Asociații și evenimente în domeniul vinurilor și băuturilor spirtoase în țările EFTA

Asociații de afaceri	Târguri comerciale și alte evenimente
• Asociația Somelierilor din Islanda • Asociația Norvegiană pentru Ospitalitate • Asociația Somelierilor din Norvegia • Asociația Somelierilor Profesioniști din Elveția • GastroSuisse	• Vitafoods Europe • Târg de vinuri • Festivalul Vinului • Zuger Messe

ALTE PRODUSE AGRICOLE

ASPECTE CHEIE

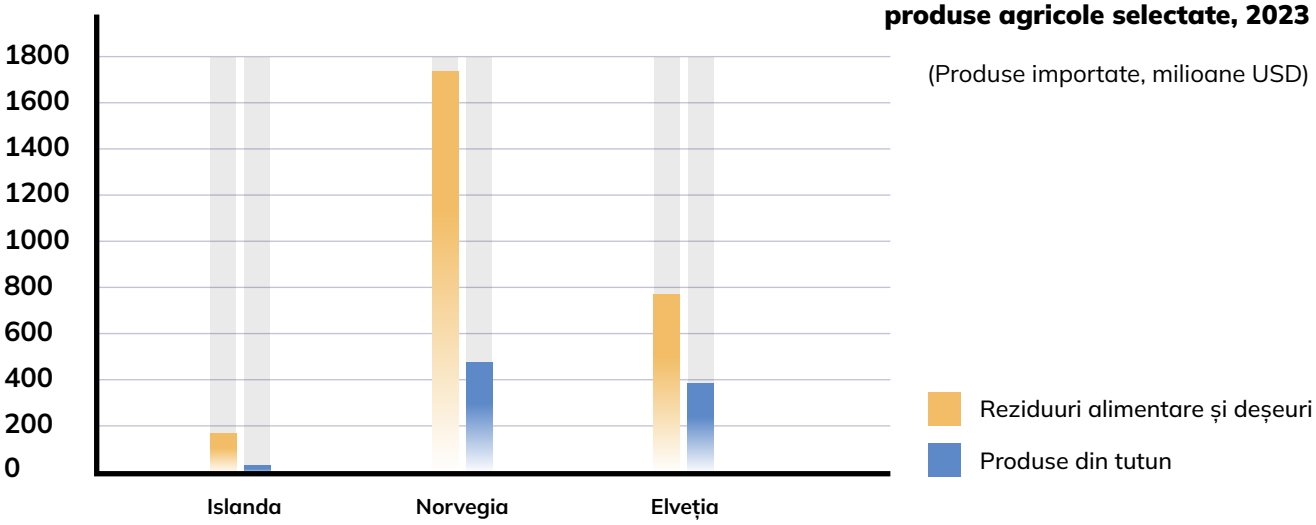
- Pe piața EFTA, în special în Norvegia, există o cerere semnificativă pentru importurile de hrană pentru animale.
- Importurile de furaje necesită, de obicei, aprobare sau sunt supuse altor reglementări în țările EFTA.

Țările EFTA au, de asemenea, o cerere ridicată pentru produse agricole nealimentare. Importurile EFTA de reziduuri și deșeuri alimentare și de produse din tutun au constituit 3,6 miliarde USD în 2023 (Imaginea 6). Printre reziduurile și deșeurile alimentare, furajele (SA 2309), în special furajele pentru uz agricol sau alte produse care nu sunt destinate comerțului cu amănuntul, au fost cele mai importante produse importate pe aceste piețe. Furnizorii acestor produse tind să fie țări europene relativ apropiate, fie, ca în cazul exporturilor Braziliei către Norvegia, să ofere un climat și un calendar diferit.

Imaginea 6. Importurile EFTA de produse agricole selectate, 2023

(Produse importate, milioane USD)

Notă: *SA 23 se referă la „reziduuri și deșeuri alimentare" și SA 24 - „produse din tutun"*
Sursa: *ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Tabelul 13. Principalii furnizori de import

	Islanda	Norvegia	Elveția
Reziduuri și deșeuri alimentare	Norvegia (60,2%) Regatul Unit (10,9%) Danemarca (7,7%)	Brazilia (15,3%) Danemarca (12,6%) Regatul Unit (10,6%)	Norvegia (60,2%) Regatul Unit (10,9%) Danemarca (7,7%)
Produse din tutun	Suedia (20,4%) Danemarca (20,3%) Polonia (14,9%)	Suedia (53,2%) Polonia (22,5%) Lituania (8,3%)	Suedia (20,4%) Danemarca (20,3%) Polonia (14,9%)

REGULI DE ACCES PE PIAȚĂ

Deși unele tarife sunt reduse sau eliminate în cadrul acordului, multe exporturi agricole din Moldova încă se confruntă cu tarife mari sau care nu sunt acoperite de ALS (Tabelul 14). Nu se oferă tratament preferențial pentru majoritatea exporturilor moldovenești de furaje, cu excepția unor categorii de exporturi către Norvegia, care sunt scutite de taxe. Taxele NCMF ale Islandei, care se aplică comerțului ce nu face obiectul unor acorduri comerciale preferențiale (cum ar fi ALS EFTA-Moldova) pot atinge nivelul de 55% pentru unele categorii de produse; taxele Norvegiei pentru hrana pentru animale de companie sunt zero și pentru alte produse pentru hrana animalelor - NOK 3,57 per kg, taxele Elveției sunt CHF 5,90 per 100 kg pentru hrana pentru animale de companie și mai mici pentru alte produse. Taxele NCMF și taxele referențiale pot varia considerabil în funcție de tipul de produs, de aceea este necesară revizuirea atentă în pregătirea pentru export. Cele mai multe produse din tutun sunt scutite de taxe în temeiul ALS, deși rămân ridicate pentru câteva produse specifice importate în Elveția. Produsele din tutun sunt supuse accizelor și prețurilor minime în țările EFTA.

Tabelul 14. Tarifele EFTA pentru exporturi de alte produse agricole moldovenești

		Vin	Băuturi spirtoase
Islanda	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 0% pentru făinuri de origine animală, drojdie de vin, hrana pentru animale de companie și pre-amestecul de hrană pentru animale • Taxă de 55% pentru alte produse reziduale și deșeuri alimentare	• Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Nu se aplică tratament preferențial preparatelor utilizate în hrana animalelor	• Taxă de 0%
Norvegia	**Tarif normal (NCMF)**	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0% sau neinclus în ALS, în funcție de produs	• Taxă de 0%

Tabelul 14. Continuare

		Vin	Băuturi spirtoase
Elveția	**Tarif normal (NCMF)**	• Tarife diferite, în funcție de produs	• Tarife diferite, în funcție de produs
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0% sau neinclus în ALS, în funcție de produs	• Taxă de 979,2% pentru produsele fabricate cu înlocuitori de tutun • Taxă de 497,7% pentru anumite tutunuri pentru pipă cu apă și altele • Taxă de 0% pentru alte produse din tutun

Notă: *Celulele evidențiate indică unde sunt valabile tarife reduse în cadrul ALS. SA 23 se referă la „reziduuri și deșeuri alimentare" și SA 24 - „produse din tutun" Sunt incluse link-uri către liste tarifare și angajamente în care tarifele pentru categoriile de produse sunt prea complexe pentru a fi rezumate într-o singură celulă de tabel.*

Sursa: *Elaborat de autor pe baza surselor naționale și EFTA (2023). Moldova. EFTA. Geneva. https://www.efta.int/free-trade/Free-Trade-Agreement/Moldova.*

Deși produsele agricole nealimentare nu sunt supuse acelorași reguli și standarde ca și produsele alimentare și băuturile, este necesară autorizarea de către autoritățile relevante (Tabelul 15). Importurile din țările non-SEE, cum ar fi Moldova, trebuie să fie produse în unități aprobate de UE. Importurile necesită numărul de aprobare UE, o copie originală a certificatului sanitar UE și notificarea prealabilă a sosirii de către importator în Traces. În ceea ce privește exporturile către piețele UE, este necesar un DSCI.

Tabelul 15. . Cerințele EFTA pentru importurile de furaje pentru uz agricol

	Cerințe	Autorități competente
Islanda	• Numărul de înregistrare al producătorului și vânzătorului • Lista ingredientelor, cu procentele din fiecare material brut • Declarație privind compoziția chimică	• Autoritatea Islandeză Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor
Norvegia	• Permis de import emis de Autoritatea Norvegiană pentru Siguranța Alimentelor	• Autoritatea Norvegiană pentru Siguranța Alimentelor
Elveția	• Permis general de import emis de Reserve Suisse, care necesită depunerea unei cereri ce conține informații despre companie	• Reserve Suisse • Oficiul Federal Elvețian pentru Siguranța Alimentară și Veterinară

Importurile de tutun sunt supuse, de asemenea, unor reguli specifice (Tabelul 16). Importurile de tutun tocat fin și de mestecat sunt interzise în Islanda. Regulile suplimentare privind importurile de tutun în Norvegia sunt stabilite de Administrația Fiscală Norvegiană și de **Direcția Norvegiană de Sănătate**. Oficiul Federal pentru Vamă și Securitatea Frontierelor al Elveției oferă fișe informative despre cerințele pentru importurile comerciale de **țigarete** și **trabucuri.**

Tabelul 16. Accizele EFTA și alte cerințe pentru importurile de tutun

	Accize	Alte cerințe de import
Islanda	• 583,8 ISK per pachet de țigări • 32,45 ISK per gram de tutun pentru alte produse din tutun	• Vânzarea cu amănuntul a tutunului într-un magazin specializat necesită licență specială emisă de Direcția de Sănătate
Norvegia	• 3,03 NOK per țigară • 3,03 NOK per gram de tutun pentru alte produse din tutunr	• Produsele din tutun trebuie să fie în ambalaje pentru vânzarea cu amănuntul pe care să fie aplicat avertismentul de sănătate norvegian • Importurile necesită licență de la Direcția Norvegiană de Sănătate
Elveția	• 118,32 CHF per 1,000 de unități, plus 25% din prețul de vânzare cu amănuntul pentru țigări • 5,60 CHF per 1,000 de unități, plus 1% din prețul de vânzare cu amănuntul pentru trabucuri	• Trabucurile și țigările pot fi importate doar în ambalaje pentru vânzarea cu amănuntul pe care este aplicat prețul de vânzare cu amănuntul, descrierea produsului și denumirea companiei • Importatorii trebuie să fie înregistrați la Serviciul fiscal pentru tutun și bere în cadrul Oficiului Federal pentru Vamă și Securitatea Frontierelor

AFACERI

Datorită sectoarelor agricole puternice, țările EFTA dispun de lanțuri solide și eficiente de aprovizionare cu furaje, inclusiv un număr de companii mari și inovatoare care activează în acest sector. Chiar dacă aceste companii pot fi greu de abordat, există posibilitatea de a vinde altor companii mai mari, de exemplu, în Islanda firma **Lifland**. Multe dintre cele mai mari companii din Norvegia care produc furaje pentru animale sunt concentrate pe aprovizionarea acvaculturii, cum ar fi **Cermaq** și **Tromsø Fiskeindustri**. Firmele elvețiene, care activează în domeniul nutriției și sănătății animalelor, includ **Herbonis**, **Granovit**, și **Nuproxa**. Asociațiile de sector și târgurile comerciale agricole pot reprezenta și ele contacte utile în explorarea oportunităților în sector (Tabelul 17).

Tabelul 17. Asociații și evenimente în domeniul agricol în țările EFTA

Asociații de afaceri	Târguri comerciale și alte evenimente
• Asociația Fermierilor din Islanda • Asociația Agrară Norvegiană • Bio Suisse • Sindicatul Fermierilor din Elveția	• Iceland Fishing Expo • Agroteknikk • Aqua Nor Forum • Global Grain Geneva • OLMA

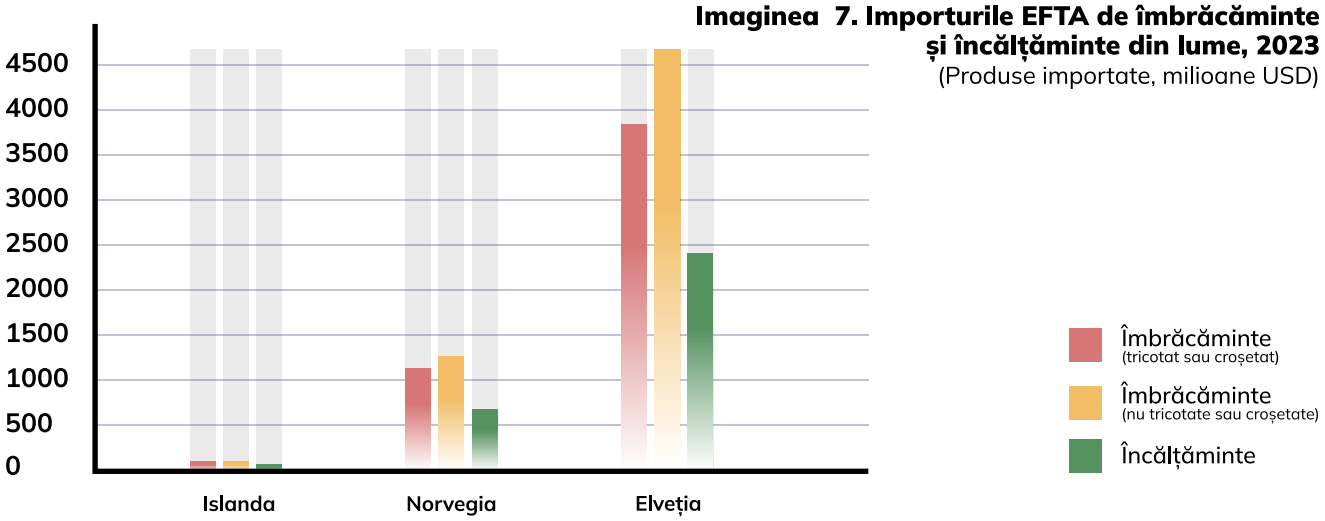
ÎMBRĂCĂMINTE ȘI ÎNCĂLȚĂMINTE

ASPECTE CHEIE

- Deși sunt deja aplicate cu valori reduse sau la cota zero, tarifele la exporturile moldovenești de îmbrăcăminte și încălțăminte au fost eliminate în cadrul EFTA.
- Țările EFTA nu găzduiesc mari companii globale de îmbrăcăminte și încălțăminte, deși există câteva afaceri de dimensiuni medii localizate în aceste țări. Unele din aceste companii activează în domeniul de producere a articolelor de îmbrăcăminte și echipament pentru exterior.

Importurile EFTA de îmbrăcăminte și încălțăminte au atins cifra totală de 10.9 miliarde de USD în 2023 (Imaginea 7). Deși calitatea este importantă pentru consumatorii din EFTA, țările dominante la nivel global producătoare de articole de îmbrăcăminte la costuri reduse sunt cele mai importante surse de import în aceste sectoare. China este principalul furnizor al acestor produse, alături de Bangladesh și Turcia. Se așteaptă ca în următorii ani și alți furnizori cu costuri reduse să revendice cote de piață mai mari, pe măsură ce rolul global al Chinei în aceste sectoare scade.

Imaginea 7. Importurile EFTA de îmbrăcăminte și încălțăminte din lume, 2023
(Produse importate, milioane USD)

Notă: *SA 61 se referă la „îmbrăcăminte (tricotată sau croșetată)", SA 62 „îmbrăcăminte (netricotată sau necroșetată)", iar SA 64 se referă la „încălțăminte".*
Sursa: *ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Tabelul 18. Principalii furnizori de import

	Islanda	Norvegia	Elveția
Îmbrăcăminte (tricotate sau croșetate)	China (27,7%) Bangladesh (9,8%) Turcia (6,2%)	China (34,6%) Bangladesh (17,8%) Turcia (9,6%)	China (24,9%) Bangladesh (14,7%) Italia (11,3%)
Îmbrăcăminte (netricotate sau necroșetate)	China (36,0%) Bangladesh (6,1%) Danemarca (5,6%)	China (39,8%) Bangladesh (10,4%) Turcia (7,6%)	China (28,7%) Italia (12,2%) Bandladesh (10,7%)
Încălțăminte	China (21,8%) Vietnam (17,7%) Portugalia (6,2%)	China (27,4%) Vietnam (26,5%) Italia (6,8%)	China (23,6%) Vietnam (20,1%) Italia (18,5%)

REGULI DE ACCES PE PIAȚĂ

Exporturile moldovenești de îmbrăcăminte și încălțăminte sunt scutite de taxe pe pieţele EFTA, conform ALS (Tabelul 19). Astfel, acordul elimină o serie de taxe norvegiene pentru anumite articole de îmbrăcăminte, dar nu afectează semnificativ accesul pe piață pentru celelalte produse pentru care pieţele EFTA sunt deschise spre comerț.

Tabelul 19. Tarifele EFTA pentru exporturi de îmbrăcăminte și încălțăminte moldovenești

		Îmbrăcăminte	Încălțăminte
Islanda	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Norvegia	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 10,7% pentru paltoane, jachete, cămăși • Taxă de 0% pentru lenjerie și pijamale • Taxă de 0% pentru copii • Taxă de 5,6% pentru îmbrăcămintea sport • **Tarife diferite pentru alte produse**	• Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Elveția	**Tarif normal (NCMF)**	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%

Notă: *Celulele evidențiate indică categoriile în care sunt valabile tarife reduse în cadrul ALS. SA 621 și SA 62 se referă la „îmbrăcăminte" și SA 64 – la „încălțăminte". Sunt incluse link-uri către liste tarifare și angajamente în care tarifele pentru categoriile de produse sunt prea complexe pentru a fi rezumate într-o singură celulă de tabel.*
Sursa: *Elaborat de autor pe baza surselor naționale și EFTA (2023). Moldova. EFTA. Geneva, https://www.efta.int/free-trade/Free-Trade-Agreement/Moldova.*

Regulamentele UE privind bunurile de consum și produsele textile se aplică și pe piețele EFTA, stabilind standarde pentru utilizarea materialelor și etichetarea acestora, în special (Tabelul 20).

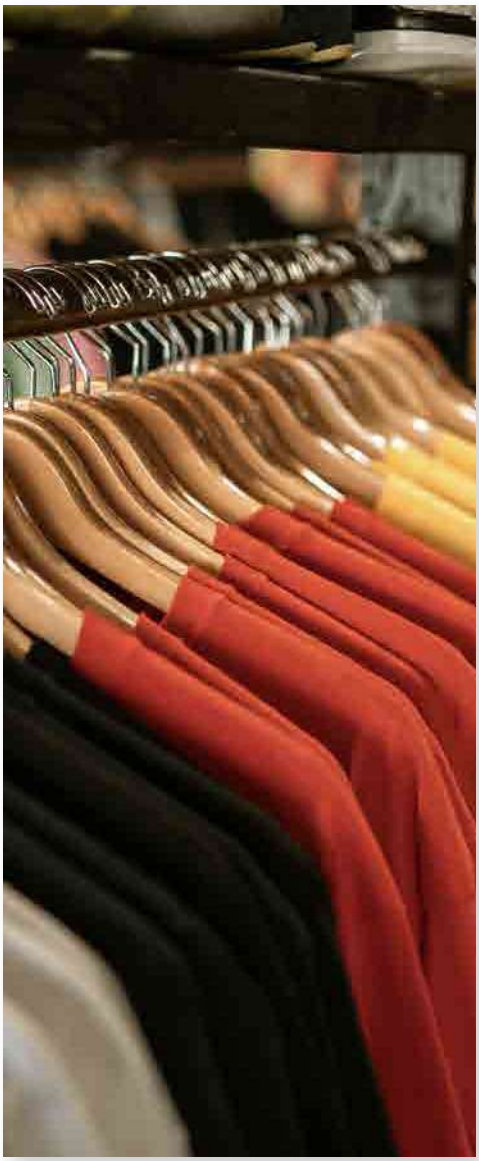
Tabelul 20. Regulamente UE relevante pentru exporturile de îmbrăcăminte pe piețele EFTA

Regulament	Note privind produsele de îmbrăcăminte
Regulamentul General privind Siguranța Produselor	• Stabilește standarde pentru produsele de consum nealimentare • Producătorii sunt obligați să eticheteze produsele cu informații de trasabilitate și avertismente relevante
Regulamentul privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (REACH)	• Restricționează utilizarea substanțelor chimice periculoase în îmbrăcăminte, inclusiv coloranți azoici, plumb, cadmiu, mercur și formaldehidă • Stabilește limite pentru utilizarea altor substanțe în îmbrăcăminte • Testarea de către un laborator acreditat este necesară

Tabelul 20. Continuarea

Regulament	Note privind produsele de îmbrăcăminte
Regulamentul (UE) nr. 1007/2011	• Vizează articolele de îmbrăcăminte și alte bunuri de consum pentru care fibrele reprezintă cel puțin 80% din greutatea produsului • Compoziția fibroasă completă trebuie să fie clar menționată pe etichetă, în caractere cu dimensiune uniformă, separat de informațiile privind îngrijirea produsului și alte informații • Termeni precum „100%", „pur" și „toate" pot fi utilizați doar pentru a face referire la material dacă în produs este utilizat un singur tip de fibră • Clarifică regulile pentru utilizarea denumirilor de fibre

AFACERI

Deși nu dețin o pondere semnificativă în industria globală a confecțiilor și încălțămintei, Islanda, Norvegia și Elveția găzduiesc un număr considerabil de companii mici și mijlocii specializate în producția de articole de lux, articole de nișă și echipamente pentru sporturi în aer liber. Aceste companii se concentrează fie exclusiv pe confecții și/sau încălțăminte, fie oferă o gamă mai largă de produse de marcă (Tabelul 17). Cu toate acestea, oportunitățile de a asigura aprovizionarea mărcilor islandeze, norvegiene și elvețiene pot fi uneori limitate, deoarece aceste firme sunt limitate ca dimensiune și operează lanțuri valorice scurte și locale. Firmele moldovenești active în domeniul îmbrăcămintei, încălțămintei și sectoarelor conexe ar putea, de asemenea, să ia în considerare contactarea potențialilor clienți prin intermediul asociațiilor și evenimentelor din sector din țările EFTA, inclusiv în domeniul sportului și activităților în aer liber (Tabelul 21). Platformele populare de comerț electronic ar putea fi, de asemenea, utilizate drept canale pentru vânzări de la companie la companie și de la companie la consumator (a se vedea Comerțul electronic).

Tabelul 21. Mărci selectate de Îmbrăcăminte și încălțăminte cu sediul în țările EFTA

Islanda	Norvegia	Elveția
• As We Grow • Hildur Yeoman • Icewear • Katla • Mói • Spaksmannsspjarir • Svartbysvart • Swimslow • 66°North	• Alfa Shoes • Bergans of Norway • Dale of Norway • Devold • Helly Hansen • Johnnylove • Moods od Norway • Norlender • Norrøna • Onepiece • Røros Tweed • Scandinavian Explorer • Skogstad • Swix • Încălțăminte de exterior Viking • Twentyfour	• Alprausch • Calida • Fogal • Frietag • ISA • Jet Set • Mammut • Navyboot • Rohner • Stöckli • Strellson • Switcher • Bally

Tabelul 22. Asociații și evenimente în domeniul vestimentar și încălțăminte în țările EFTA

Asociații de afaceri	Târguri comerciale și alte evenimente
• Nordic Fashion Association • NF&TA • Nordic Fashion Association • Norwegian Fashion Hub • Swiss Fashion Association • Swiss Footwear Association • Swiss Textiles	• Hyttemessen • Camp Villmark • Monatura • Siwss Corporate Fashion

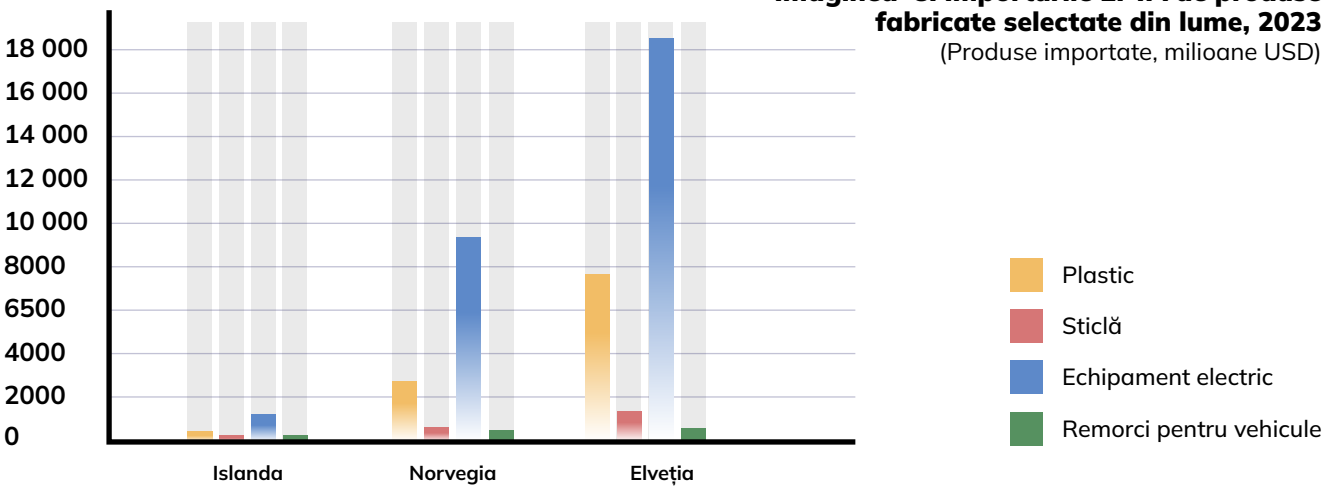
ALTE PRODUSE FABRICATE

ASPECTE CHEIE

- Există cerere semnificativă pe piețele EFTA pentru mai multe produse fabricate de consum sau intermediare exportate de Moldova.
- Produsele electrice și auto sunt supuse unor reglementări suplimentare, chiar dacă acestea sunt aceleași sau similare cu cele de pe piețele UE.

Incluzând atât produsele de consum, cât și bunurile intermediare destinate consumatorilor business, importurile totale ale EFTA de anumite produse fabricate selectate, cum este – plasticul, sticla, echipamentele electrice și remorci auto, au fost evaluate la 42.3 miliarde de dolari în 2023 (Imaginea 8). În timp ce China este un furnizor major de echipamente electrice și un număr mare de importuri provin din Statele Unite, majoritatea importurilor acestor țări provin din alte țări europene. Centrele europene majore de producere a echipamentelor, cum ar fi Germania, sunt furnizori deosebit de importanți.

Imaginea 8. Importurile EFTA de produse fabricate selectate din lume, 2023
(Produse importate, milioane USD)

Notă: *SA 39 se referă la „materiale plastice", SA 70 - „sticlă", SA 85 - echipament electric și SA 8716 - remorci auto.*
Sursa: *ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Tabelul 23. Principalii furnizori de import

	Islanda	Norvegia	Elveția
Materiale plastice	Germania (19,5%) Țările de Jos (8,6%) Danemarca (8,2%)	Suedia (18,6%) Germania (14,5%) China (8,4%)	Germania (38,6%) Italia (9,3%) Franța (7,3%)
Sticlă	Germania (16,7%) China (14,6%) Danemarca (11,4%)	Polonia (23,3%) China (15,2%) Germania (11,5%)	Germania (41,5%) Franța (12,7%) Italia (9,1%)
Echipament electric	China (26,7%) Norvegia (18,3%) Țările de Jos (18,2%)	China (33,0%) Germania (8,6%) Statele Unite ale Americii (6,3%)	China (27,2%) Germania (23,2%) Italia (5,0%)
Remorci auto	Germania (38,3%) Slovenia (7,2%) Regatul Unit (6,8%)	Germania (26,0%) Suedia (13,5%) Finlanda (10,0%)	Germania (57,8%) Austria (6,9%) Italia (4,9%)

Notă: *SA 61 se referă la „îmbrăcăminte (tricotată sau croșetată)", SA 62 „îmbrăcăminte (netricotată sau necroșetată)", iar SA 64 se referă la „încălțăminte".*
Sursa: *ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Piețele EFTA erau deja deschise importurilor acestor produse, fără a impune tarife NCMF. Ca rezultat, acordul de liber schimb nu oferă acces îmbunătățit pe piață pentru exporturile moldovenești de astfel de produse (Tabelul 24).

Tabelul 24. Principalii furnizori de import

		Ambalaj din plastic	Sticlă	Echipament electric	Remorci auto
Islanda	**Tarif normal (NCMF)**	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%
Norvegia	**Tarif normal (NCMF)**	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%
Elveția	**Tarif normal (NCMF)**	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%
	Tarif prevăzut de acordul de liber schimb (Preferențial)	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%	Taxă de 0%

Notă: *Celulele evidențiate indică unde sunt valabile tarife reduse în cadrul ALS. SA 39 se referă la „materiale plastice”, SA 70 - „sticlă”, SA 85 - echipament electric și SA 8716 - remorci auto.*
Sursa: *Elaborat de autor pe baza surselor naționale și EFTA (2023). Moldova. EFTA. Geneva, https://www.efta.int/free-trade/Free-Trade-Agreement/Moldova.*

Importurile de echipamente electrice în Islanda, Liechtenstein și Norvegia (ca piețe SEE) trebuie să aibă **marca CE**. Marca CE este o declarație a producătorului că produsul este conform cu toate regulile relevante stabilite de UE. Importurile de echipamente electrice sunt supuse în continuare unor cerințe care țin de responsabilitatea **Autorității Islandeză pentru Construcții**, **Autorității Vamale din Norvegia** și Agenției Norvegiene de Mediu, și **diverse agenții guvernamentale elvețiene,** inclusiv:

- Produsele trebuie să fie ambalate și testate înainte de a fi exportate;

- Rezultatele testelor trebuie să fie atașate fiecărui produs;

- Fiecare transport trebuie să fie însoțit de protocolul de testare și documentația de testare pentru toate produsele; contract sau factură;

- Transportul trebuie să fie însoțit de o declarație care confirmă faptul că transportul nu conține deșeuri.

Componentele auto sunt, de asemenea, supuse unor cerințe suplimentare. **Aprobarea CE** a pieselor auto este recunoscută pentru importurile în Islanda, Liechtenstein și Norvegia. În Elveția, piesele auto sunt supuse evaluărilor de conformitate efectuate de centrele de testare recunoscute de **Oficiul Federal al Drumurilor**. Ambalajele din plastic și alte produse de consum sunt supuse reglementărilor UE privind utilizarea materialelor, cum ar fi **Regulamentul General privind Siguranța Produselor** și **Regulamentul REACH** (a se vedea Îmbrăcăminte și încălțăminte).

AFACERI

Deoarece multe dintre produsele de export fabricate în Moldova care dețin potențial înalt pe piețele EFTA reprezintă inputuri pentru procesele de producție, asociațiile de sector care reprezintă aceste firme și evenimentele de tip business-to-business, cum ar fi târgurile comerciale, pot oferi oportunități pentru stabilirea contactelor cu clienții și promovarea comerțului (Tabelul 25).

Tabelul 25. Asociații de producție și evenimente aferente în țările EFTA

Asociații de afaceri	Târguri comerciale și alte evenimente
• Federația Industriilor din Islanda • Federația Industriilor din Norvegia • Asociația Norvegiană a Industriei Auto • Asociația Elvețiană a Producătorilor și Comercianților de Metale Prețioase	• Index • Târgul Comercial pentru Echipamente de Producție a Microtehnologiei(SIAMS)

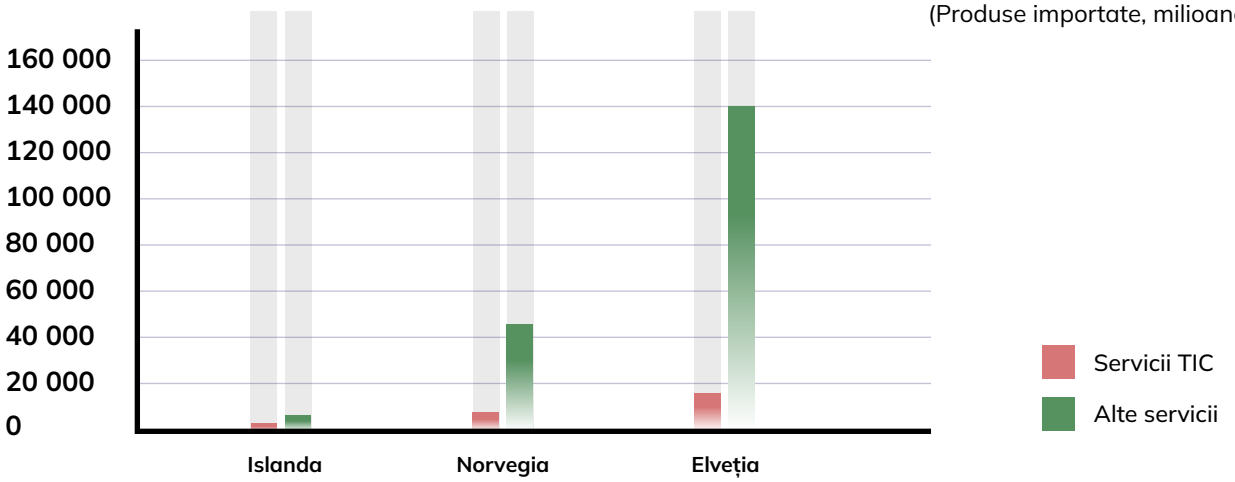
SERVICII COMERCIALE

ASPECTE CHEIE

- Importurile EFTA de servicii TIC și alte servicii sunt semnificative și se anticipează o creștere în viitor.
- Acordul de liber schimb reduce în general barierele în comerțul cu servicii și în special în comerțul cu servicii TIC.
- Firmele TIC moldovenești pot vedea oportunități de parteneriat cu firme similare pe piețele EFTA sau de aprovizionare directă către alte firme din aceste țări.

Conform definiției din Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS), exporturile de servicii comerciale pot avea loc prin intermediul a patru modalități de aprovizionare: comerț transfrontalier, în care un utilizator primește servicii din străinătate prin poștă sau conexiuni de telecomunicații; consumul în străinătate de către turiști, studenți, pacienți sau alți vizitatori temporari; prezență comercială, în care o sucursală locală a unei firme străine furnizează servicii în țara gazdă; și circulația persoanelor fizice, în care cetățenii străini călătoresc pentru a furniza servicii în alte țări. Pe piața EFTA există o cerere semnificativă pentru importurile de servicii. Importurile totale de servicii TIC în Islanda, Norvegia și Elveția au fost evaluate la 24.6 miliarde USD, iar celelalte importuri de servicii au fost evaluate la 190.5 miliarde USD în 2022 (Imaginea 9). În mod tradițional, Statele Unite și alte țări europene au fost principalii parteneri în aceste schimburi comerciale.

Imaginea 9. Importurile EFTA de servicii din lume, 2022
(Produse importate, milioane USD)

Sursa: *ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

Conform prognozelor, cererea pentru unele importuri de servicii va crește în viitor, în special pentru serviciile TIC. Asociațiile sectoriale din Elveția au avertizat despre deficitul de profesioniști în domeniul TIC în țară.

REGULI DE ACCES PE PIAȚĂ

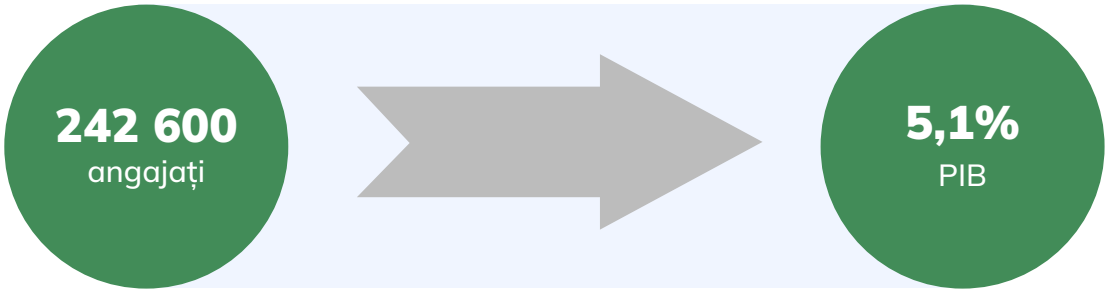

Având la bază prevederile OMC/GATS, la care țările EFTA și Republica Moldova sunt membre, acordul de liber schimb oferă acces reciproc pe piață pentru comerțul cu servicii, în mod similar celui oferit altor parteneri comerciali. De cele mai multe ori, nu există limite impuse comerțului cu servicii informatice și conexe prin aprovizionarea transfrontalieră, consumului în străinătate sau prezenței comerciale în cadrul acordului, iar prezența persoanelor fizice nu este supusă niciunor limitări specifice sectorului. Singura excepție este tratamentul aplicat de Islanda pentru serviciile de procesare a datelor și de baze de date prestate de Moldova în cadrul aprovizionării transfrontaliere, care necesită concesii în cazul în care datele personale urmează a fi procesate în afara Islandei.

AFACERI

În timp ce asociațiile de afaceri pot fi contacte utile pentru identificarea clienților, sectoarele semnificative ale TIC din aceste țări ar putea, de asemenea, oferi oportunități de subcontractare. De exemplu, sectorul elvețian de TIC angajează 242.600 de lucrători și reprezintă 5,1% din PIB-ul țării. Asociațiile de afaceri specializate din aceste țări, cum ar fi IKT Norge din Norvegia, pot fi și ele contacte utile. (Clienții și partenerii corporativi pot fi contactați prin intermediul asociațiilor de afaceri și a târgurilor comerciale, în special cele cu accent pe tehnologie (Tabelul 26). Alte surse de informații despre startup-urile din țările EFTA ar putea fi, de asemenea, utile în identificarea potențialelor oportunități de afaceri.

Sectorul TIC în Elveția

Tabelul 26. Asociații și evenimente de afaceri în domeniul serviciilor în țările EFTA

Asociații de afaceri	Târguri comerciale și alte evenimente
• Confederation of Icelandic Enterprise • Federation of Trade and Services • Finance Iceland • Federation of Trade and Services • Digital Finance Forum Liechtenstein • Digital Liechtenstein • Digital Norway • ICT-Norway • Alp ICT • Digital Switzerland • ICT Cluster Berne • Netcomm Suisse e-Commerce Association • Swiss Business Association for Information, Communication and Organisational Technology • SwissICT	• Digital Summit • Future of Work and Learning Event • Maintenance Swiss Zurich • Swiss IT Forum(s)

IMPOTURILE DE INPUTURI

DIN ȚĂRILE EFTA

ASPECTE CHEIE

- Țările EFTA pot fi furnizori utili de bunuri intermediare și de capital utilizate de firmele moldovenești, în special în industria chimică, metale, utilaje și echipamente medicale și stomatologice.
- În cadrul acordului de liber schimb, un șir de produse importate de Moldova și exportate în cantități semnificative de Norvegia și Elveția beneficiază de tratament preferențial în calitate de importuri moldovenești.

Îmbunătățirea accesului la inputuri și echipamente de înaltă calitate, la costuri reduse și diversificate poate contribui la creșterea eficienței și rezilienței afacerilor. Reducerile tarifare la importurile în Moldova de bunuri intermediare și de capital din țările EFTA în cadrul acordului de liber schimb pot produce, de asemenea, beneficii pentru firmele moldovenești.

Țările EFTA au exportat în 2020 produse intermediare în valoare de 267.4 miliarde USD, în principal sub formă de exporturi din sectoarele de producție, minerit și extracție, și comerțul cu ridicata și cu amănuntul. Exporturile Elveției de bunuri intermediare fabricate includ, în principal, produse chimice și farmaceutice; produse informatice, electronice și optice; și utilaje și echipamente. Exporturile din Norvegia din sectorul minier și de cariere, sunt considerate exporturi din domeniul energetic.

În conformitate cu termenii acordului, Moldova a convenit să elimine toate taxele vamale pentru produsele industriale originare din țările EFTA. Acest lucru îmbunătățește accesul la o serie de produse importate în Moldova care sunt, de asemenea, exportate în cantități semnificative de către țările EFTA (Tabelul 27).

Tabelul 27. Tratamentul importurilor în Moldova ale unor bunuri intermediare și de capital selectate

	Exportatorii EFTA			Tarife	
	ISL	NOR	CHE	Tarif normal (NCMF)	Tarif prevăzut de acordulde liber schimb (Preferențial)
Amide ciclice (SA 292429)		V	V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Compuși heterociclici (SA 293359)			V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Plăci de aluminiu (SA 760612)	V	V	V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Aur în formă semi-fabricată (SA 710813)		V	V	5% pentru formele nemonetare 0% pentru formele monetare	• Taxă de 0%
Piese ale turbinelor cu gaz (SA 841199)		V	V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Pompe si compresoare (SA 841480)		V	V	• Taxă de 5%	• Taxă de 0%
Piese ale pompelor si compresoarelor (SA 841490)		V	V	• Taxă de 5%	• Taxă de 0%
Utilaje pentru gătit sau încălzit alimente sau băuturi (SA 841981)			V	• Taxă de 10%	• Taxă de 0%
Alte utilaje și aparate mecanice (SA 847989)		V	V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Piese ale altor utilaje și aparate mecanice (SA 847989)		V	V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Robinete, ventile, supape și aparate similare (SA 848180)		V	V	• Taxă de 5%	• Taxă de 0%
Motoare electrice (SA 850110)			V	• Taxă de 5%	• Taxă de 0%
Convertoare electrice statice (SA 850440)		V	V	• Taxă de 0% pentru convertoarele utilizate în telecomunicații și procesarea automată a datelor • Taxă de 8% pentru rectificatoare și invertoare • Taxă de 5% pentru încărcătoare de acumulatori și alte convertoare	• Taxă de 0%
Motoare electrice (SA 850110)			V	• Taxă de 8%	• Taxă de 0%

Tabelul 27. Continuare

Tablouri, panouri, console, pupitre, dulapuri și alte suporturi (SA 853710)		V	V	• Taxă de 5%	• Taxă de 0%
Piese ale aparatelor electrice (SA 853890)		V	V	• Taxă de 8% pentru sondele de apă • Taxă de 1% pentru alte articole	• Taxă de 0%
Alte piese și accesorii pentru vehicule (SA 870899)		V	V	• Taxă de 5%	• Taxă de 0%
Seringi (SA 901831)			V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Alte instrumente și aparate dentare (SA 901849)			V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Alte instrumente și aparate medicale, chirurgicale sau dentare (SA 901890)		V	V	• Taxă de 0%	• Taxă de 0%
Alte utilaje și aparate de măsurare (SA 903180)		V	V	• Taxă de 10%	• Taxă de 0%

Note: *Celulele evidențiate indică categoriile unde sunt valabile tarife reduse în cadrul ALS. Include produse selectate din lista bunurilor importate de Moldova în 2023, care au reprezentat cel puțin 1% din totalul exporturilor de bunuri intermediare sau de capital ale EFTA. Listele exportatorilor EFTA includ țările care au exportat bunuri în valoare de cel puțin 10 milioane USD din fiecare categorie de produs către toate țările în 2023.*
Sursa: *Elaborat de autor pe baza EFTA (2023). Moldova. EFTA. Geneva, https://www.efta.int/free-trade/Free-Trade-Agreement/Moldova.*

Asociațiile din sector din țările EFTA pot servi drept punct de plecare util în identificarea potențialilor furnizori de bunuri intermediare și de capital (Tabelul 28).

Tabelul 28. Potențiali furnizori de bunuri intermediare și de capital.

Industria prelucrătoare	Metale	Produse chimice
• Federația Elvețiană din Industria Alimentară • Swissmechanic • Electrosuisse	• Asociația Islandeză a Producătorilor de Aluminiu (Samál) • Asociația Elvețiană a Producătorilor și Comercianților de Metale Prețioase	• Science Industries Switzerland

ANEXA

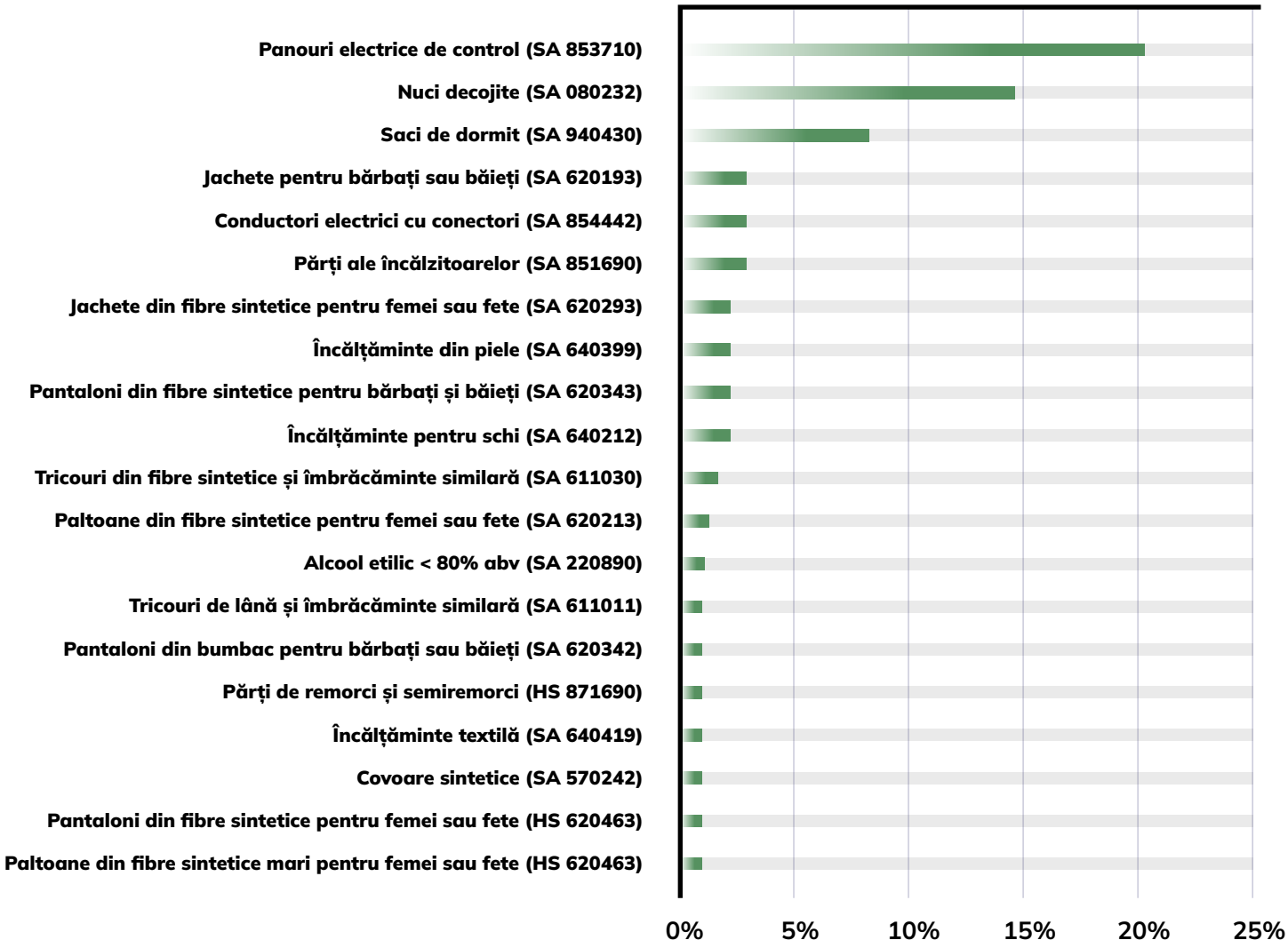
IDENTIFICAREA EXPORTURILOR CU POTENȚIAL ÎNALT

Exporturile moldovenești cu cel mai înalt potențial și de succes pe piețele EFTA în viitorul apropiat, în cadrul noului acord comercial, pot fi identificate în rezultatul unei analize combinate a factorilor cantitativi și calitativi: exporturile tradiționale către aceste piețe, oportunitățile de diversificare a exporturilor moldovenești solicitate de țările EFTA și alinierea cu noile oportunități prezentate de acordul de liber schimb și cu prioritățile de dezvoltare naționale. Această analiză, împreună cu discuțiile cu reprezentanții din sectoarele privat și public din Moldova, a fost utilizată pentru a identifica exporturile de bunuri și servicii cu potențial sporit menționate în acest ghid.

TRENDURILE COMERCIALE MOLDOVA - EFTA

Înainte de semnarea acordului de liber schimb, cele mai importante exporturi ale Moldovei către țările EFTA au fost cele de produse electrice, nuci, îmbrăcăminte și încălțăminte (Imaginea 10). În 2022, exporturile Moldovei către EFTA de panouri de comandă numerică (SA 853710) au fost de 7,0 milioane USD, cele de nuci decojite (SA 080232) au avut valoare totală de 4,3 milioane USD, iar exporturile de saci de dormit (SA 940430) au atins 2,2 milioane USD. Este încă loc de progres semnificativ în ceea ce privește extinderea comerțului cu majoritatea produselor menționate mai sus. În timp ce importurile din Moldova reprezintă 12,0% din valoarea totală a importurilor EFTA de nuci decojite și 9,2% din valoarea totală a importurilor de saci de dormit ale Asociației, pentru niciun alt produs dintre primele douăzeci incluse în Imaginea 10 cota respectivă nu depășește 1%. Totodată, alte produse de export devin tot mai importante. Datele recente ale Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova arată că boabele de soia, produsele ortopedice și ceasurile de mână au fost, de asemenea, printre cele mai populare produse de export în primele unsprezece luni ale anului 2023.

Imaginea 10. Cele mai importante exporturi moldovenești către țările EFTA
(Procent din totalul exporturilor Moldovei către țările EFTA, în medie 2018-22)

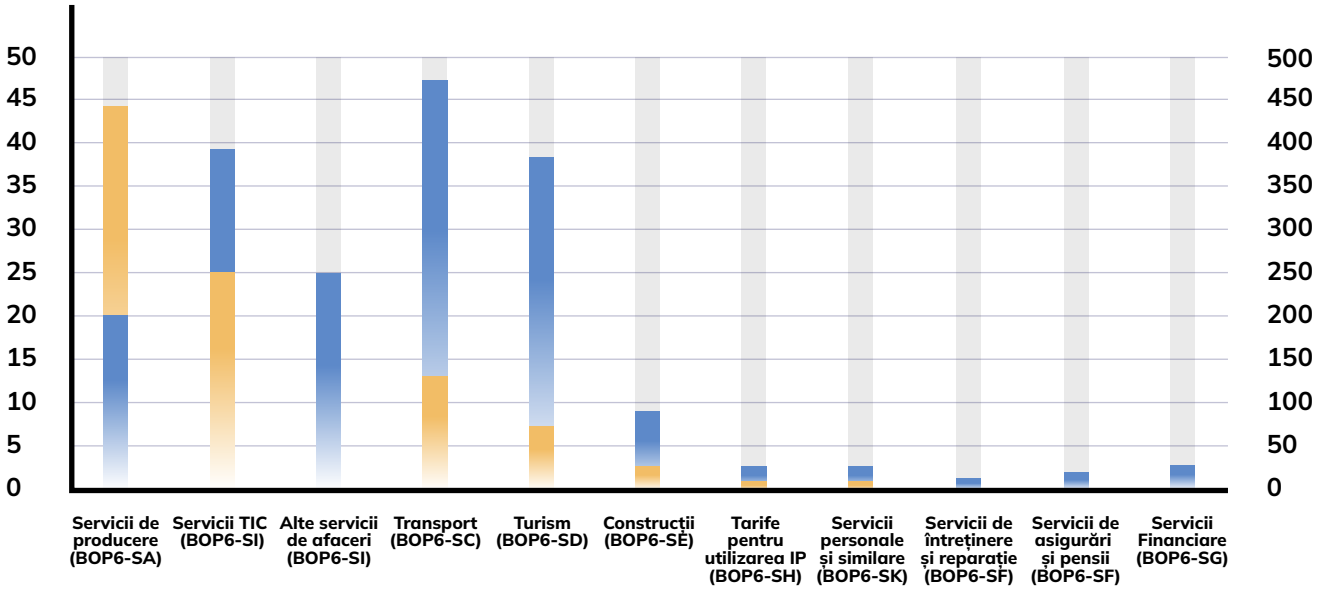

Notă: *Datele reflectate privind exporturile moldovenești către pieţele EFTA arată tendințe similare. Cu toate acestea, din cauza erorilor statistice și a altor diferențe, datele de import ale EFTA subestimează exporturile moldovenești de porumb (SA 100590) în special către Elveția, care au fost semnificative.*
Sursa: *Calculele autorului, folosind ITC (n.d.). Trade Map. ITC. Geneva. https://www.trademap.org.*

În medie, în perioada 2018-2022, aceste pieţe de export au atras 50,0% din exporturile Moldovei de saci de dormit, 30,8% din exporturile de piese de încălzire și 30,0% din exporturile de panouri de comandă numerică.

În timp ce exporturile globale de servicii ale Moldovei țin de domeniul transportului, călătoriilor și serviciilor TIC, exporturile către țările EFTA se referă în special de domeniul producție, TIC și alte servicii de afaceri (Imaginea 11). Ca și în cazul comerțului cu bunuri, cele mai multe exporturi moldovenești către EFTA sunt efectuate către Elveția; în 2021, acestea au reprezentat 107 milioane USD din totalul de 117 milioane USD însumate de bunurile moldovenești exportate în țările membre ale Asociației.

Imaginea 11. Exporturi de servicii moldovenești, 2021
(Milioane, USD)

Sursa: *OMC (n.d.). WTO Stats. OMC. Geneva. https://stats.wto.org.*

OPORTUNITĂȚI DE DIVERSIFICARE A EXPORTURILOR

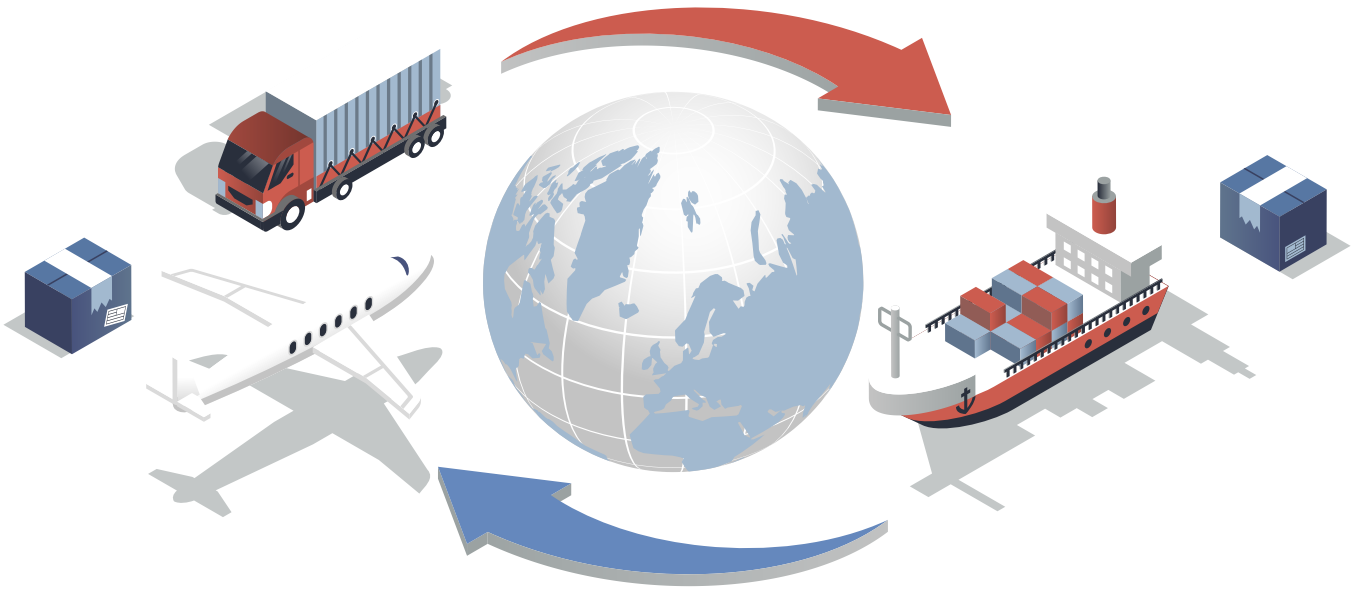
Pe piețele EFTA există o cerere semnificativă pentru mai multe produse de export moldovenești consacrate, ale căror pondere în comerțul cu țările respective a fost, tradițional, neesențială. Vinul, conductoarele electrice, recipientele de sticlă și strugurii se numără printre produsele care ar putea contribui la extinderea exporturilor moldovenești către piețele EFTA. În pofida cererii mari de medicamente, acestea nu se numără printre bunurile cu potențial de export. Produsele farmaceutice ambalate pentru vânzarea cu amănuntul (SA 300490) sunt produse foarte strict reglementate, ceea ce îngreunează extrem de mult pătrunderea pe piețele EFTA pe termen scurt.

Potențiale oportunități la scară mică pot exista și în domeniul materialelor plastice, uleiului de floarea soarelui și mierii. Exporturile Moldovei de materiale plastice către EFTA au fost minore, deși plasticul utilizat în ambalaje și construcții (SA 392300 și SA 392100) ar putea beneficia, de asemenea, de o cerere semnificativă. Creșterile recente ale exporturilor Moldovei de ulei de floarea soarelui (SA 151219) sugerează o creștere a comerțului cu statele EFTA, împreună cu exporturile consacrate de semințe de floarea soarelui către Elveția. Chiar dacă exporturile Moldovei de miere naturală (SA 040900) nu au ajuns încă pe piețele EFTA, există potențial de valorificare a acestei piețe în situația în care Elveția, Norvegia și Islanda au importat în 2022 miere naturală în valoare de circa 55,4 milioane de dolari. Plecând de la comerțul cu fructe, există posibilitatea de a începe exportul de legume moldovenești, cum ar fi ceapa și ceapa eșalotă, mazărea și fasolea uscată, precum și morcovii și napul, care încă nu sunt comercializați pe piețele EFTA în cantități semnificative. Aceste produse sunt deja exportate de Moldova - în principal către țările vecine.

ACCESUL PE PIAȚĂ ȘI PRIORITĂȚILE NAȚIONALE DE DEZVOLTARE

Multe dintre exporturile cu potențial înalt ale Moldovei beneficiază de o serie de măsuri de liberalizare în acordul de liber schimb EFTA - Moldova (a se vedea Informații specifice produselor). ALS a anulat taxele vamale pentru importurile de produse industriale moldovenești și a îmbunătățit accesul pe piață atât pentru produsele agricole de bază, cât și pentru cele procesate, eliminând 85% din taxele rămase la produsele agricole din Moldova. Angajamentele privind facilitarea comerțului și barierele tehnice în calea comerțului (TBT) și măsurile fitosanitare (SPS) ar trebui să contribuie și mai mult la facilitarea comerțului cu produse agricole și alte produse afectate cel mai mult de măsurile netarifare. În ceea ce privește comerțul cu servicii, semnatarii se angajează, conform acordului, să asigure acces reciproc pe piață în mod similar celui oferit partenerilor comerciali din acordurile de liber schimb, în toate sectoarele și modurile de aprovizionare.

În plus, dezvoltarea acestor sectoare prin îmbunătățirea performanței exportului este aliniată cu obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare Moldova 2030. Acestea includ creșterea veniturilor și a locurilor de muncă, a exportului și a contribuțiilor economice ale Întreprinderilor mici și mijlocii, precum și susținerea transformării structurale și extinderea valorii adăugate interne în producție și servicii bazate pe cunoaștere. În mod similar, sectoarele prioritare identificate în Strategia Națională de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor includ produse și servicii cu potențial înalt pe piețele EFTA: agricultura și alimentația, industria auto, îmbrăcămintea și încălțămintea, produsele electronice, tehnologii de informare și comunicare și utilaje.

EFTA

ISLANDA

NORVEGIA

ELVEȚIA

LIECHTENSTEIN

Acest Ghid a fost realizat cu sprijinul poporului american prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).
Responsabilitatea cu privire la conținut aparține doar companiei Nathan Associates LLC și nu reflectă neapărat opinia USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

